

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Ekonomická fakulta
Katedra obchodu a cestovního ruchu

Studijní program: B6208 Ekonomika a management
Studijní obor: Obchodní podnikání

Potraviny z pohledu výživových a zdravotních tvrzení

Vedoucí bakalářské práce
Ing. Hana Doležalová, Ph.D.

Autor
Gabriela Sobišková

2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Gabriela SOBÍŠKOVÁ**
Osobní číslo: **E10185**
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Obchodní podnikání**
Název tématu: **Potraviny z pohledu výživových a zdravotních tvrzení**
Zadávající katedra: **Katedra obchodu a cestovního ruchu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Bude řešena problematika výživových a zdravotních tvrzení v souvislosti se změnou evropské legislativy v této oblasti. Na základě provedeného dotazníkového šetření bude vymezen postoj spotřebitelů k poskytovaným informacím. Na příkladu výrobního portfolia vybrané firmy bude představena konkrétní aplikace těchto tvrzení.

Metodický postup:

1. Studium odborné literatury
2. Vymezení změn v požadavcích na výživová a zdravotní tvrzení vyvolaných úpravou legislativy EU
3. Aplikace požadavků na výživová a zdravotní tvrzení na výrobní sortiment zvolené firmy
4. Realizace dotazníkového šetření
5. Formulace závěrů

Rámcová osnova: 1. Úvod. 2. Literární přehled. 3. Cíle a metodika. 4. Výživová a zdravotní tvrzení u vybraného segmentu potravin. 5. Dotazníkové šetření. 6. Závěr. 7. Přehled použité literatury. 8. Přílohy.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **30 - 40 stran**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**
Seznam odborné literatury:

Číkarová, K. *Konec lživých tvrzení nebo malých výrobců*. Regal. Praha: **Economia**, 2012.

Fořt, P. *Výživa pro dokonalou kondici a zdraví*. Praha: **Grada Publishing**, 2005.

Kvasničková, A. *Alergie z potravin*. Praha: **ÚZPI**, 2001.

Pánek, J. *Základy výživy*. Praha: **Svoboda Servis**, 2002.

Saunders, J., Kotler, P., Armstrong, G., Wong, V. *Moderní marketing*. Praha: **Grada Publishing**, 2007.

Suková, I. *Průvodce označováním potravin*. Praha: **Ústav zemědělských a potravinářských informací**, 2006.

Veber, J. *Řízení jakosti a ochrana spotřebitele*. Praha: **Grada Publishing**, 2002.

Výuková osnova pro pedagogy [online] [citace 2.3.2011], dostupné na <http://www.bezpecnostpotravin.cz/vyukovy-program-pro-ministerstvoskolstvi.aspx>

(www.viscojite.cz/teens)

Vzdělávací program Výživa ve výchově ke zdraví a nové pracovní sešity [online] [citace 12.12.2011] <http://bezpecnostpotravin.cz/vzdelavaci-program-vyziva-ve-vychove-ke-zdravi-a-nove-pracovni-sesity.aspx>

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Hana Doležalová, Ph.D.**
Katedra obchodu a cestovního ruchu

Datum zadání bakalářské práce: **22. listopadu 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **16. dubna 2013**

doc. Ing. Ladislav Rolínek, Ph.D.
děkan

ČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ERONOV L.S. FAKULTA
Studentská 13 (27)
370 01 České Budějovice

Ing. Viktor Vojtko, Ph.D.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 22. listopadu 2012

Prohlašuji, že v souladu s § 47 zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to - v nezkrácené podobě - elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

10. 4. 2013

Gabriela Sobíšková

Poděkování

Děkuji své vedoucí bakalářské práce paní Ing. Haně Doležalové, Ph.D. za cenné rady a odborné vedení během celé bakalářské práce. Děkuji společnosti Extrudo Bečice s r.o., zejména panu Ing. Martinu Fuchsovi za poskytnutí potřebných informací k vypracování této bakalářské práce.

Dále děkuji své rodině za trpělivost, podporu a toleranci.

Obsah

1	Úvod.....	3
2	Literární rešerše	5
2.1	Potraviny.....	5
2.1.1	Balení potravin	5
2.2	Vývoj v označování potravin.....	7
2.3	Legislativa vymezující označování potravin	9
2.3.1	Legislativa EU související s označování potravin	10
2.3.2	Národní legislativa ČR.....	13
2.3.3	Požadavky na označování potravin	14
2.3.4	Povinné označování	15
2.3.5	Dobrovolné označování	16
2.4	Obecné zásady používání tvrzení	17
2.5	Zdravotní a výživová tvrzení.....	18
2.5.1	Zdravotní tvrzení.....	18
2.5.1.1	Podmínky použití zdravotních tvrzení	19
2.5.1.2	Omezení používání některých zdravotních tvrzení.....	20
2.5.1.3	Národní seznam zdravotních tvrzení.....	20
2.5.1.4	Seznam schválených zdravotních tvrzení	21
2.5.1.5	Schvalování a uvádění nových zdravotních tvrzení do oběhu	23
2.5.2	Výživové tvrzení	24
	Srovnávací výživová tvrzení.....	26
2.5.2.1	Schvalování a podmínky použití výživových tvrzení	27
2.5.3	Výživové profily	28
2.5.4	Dozor nad dodržováním použití výživových a zdravotních tvrzení	29

2.5.5	Zajištění informovanosti o tvrzeních	30
3	Cíle a metodika	32
3.1	Cíle	32
3.2	Metodika.....	32
4	Analytická část.....	34
4.1	Analýza spotřebitelů v souvislosti s pojmy výživová a zdravotní tvrzení ...	34
4.1.1	Dotazníkové šetření u spotřebitelů.....	34
4.1.2	Vyhodnocení dotazníku	34
4.1.3	Závěrečné vyhodnocení dotazníkového šetření	46
4.2	Analýza aplikace tvrzení na sortimentu vybrané firmy.....	49
4.3	Charakteristika vybrané firmy	50
5	Závěr	60
6	Summary	62
7	Použité zdroje a literatura	63

Seznam tabulek, obrázků a grafů

Tabulky

Obrázky

Grafy

Seznam příloh

1 Úvod

V současné době v České republice, ale i v Evropské unii, patří potravinářství mezi jednu z významných oblastí průmyslu. Nabídka potravinářských produktů je velká a trh je víceméně potravinami nasycen. Spotřebitel se tak může často dostat do situace, kdy je nabízený výběr tak široký, že mu činí potíže zorientovat se v tom, co z této nabídky vlastně chce koupit. Základním zdrojem informací pro rozhodování při výběru ze širokého spektra potravinářských výrobků na trhu jsou většinou pro spotřebitele údaje uváděné na obalech.

Potravinové značení, poskytující spotřebitelům důležité informace o produktu, má potenciální přínos pro dosažení cíle veřejného zdraví. Jestliže se má značení potravin stát pro spotřebitele pomůckou pro výběr potravin v souladu se zásadami zdravé výživy, musí spotřebitelům poskytnout jasné a srozumitelné informace. Důležité je správně podchytit potřeby spotřebitele a pochopit, jak lze zdravou volbu proměnit ve snadnou volbu.

V důsledku globalizace se na trhu potravin pro spotřebitele otevírá široké spektrum výběru potravin, ale zároveň s tím přicházejí i obavy o bezpečnost potravin a dezorientace. Významným předpokladem výběru mezi širokým sortimentem potravinářských produktů je zajištění komunikace se spotřebitelem. Ta je v dnešní době zajišťována převážně prostřednictvím marketingových nástrojů. Lidé jsou poměrně snadno ovlivnitelní reklamou a novými výrobky, které zřídka podporují zdravou volbu. Nastala tak potřeba právní regulace velkého množství tvrzení, která se používají při označování potravin a v reklamě. A to zejména u látek, jejichž příznivý účinek nebyl prokázán a u nichž se nedospělo k dostatečné vědecké shodě.

Veškerá zdravotní tvrzení použitá na obalech výrobků nebo v reklamě podléhají posouzení Evropským úřadem pro bezpečnost potravin a schválení Evropskou komisí. Důvodem zpřísnění legislativy je ochrana spotřebitele a zabránění neopodstatněnému ovlivňování spotřebitelů při nákupu výrobků formou zvyšování atraktivity potravin označených tvrzením. Současně jde také o vytvoření právní jistoty pro výrobce potravin. Tvrzení nesmí být klamavá a nesmí slibovat něco, co nemusí být pravda. V roce 2012 vydává Evropská komise seznam 222 schválených tvrzení. Schválená tvrzení může používat každý, kdo splní podmínky jejich použití.

Práce na téma „Potraviny z pohledu výživových a zdravotních tvrzení“ předkládá základní informace o označování potravin výživovým a zdravotním tvrzením. V práci budou shromážděny informace o výživových a zdravotních tvrzeních tak, aby bylo možné vytvořit si ucelenou představu o jejich významu pro spotřebitele. Zjištění, jakým způsobem jsou spotřebitelé potravin seznámeni s těmito pojmy, jak je vnímají a zda jsou pro ně jasnou a srozumitelnou informací uvedenou na obale, která jim může pomoci ve výběru potravin na trhu, bude hlavním cílem této práce.

Současně bude analyzováno, jakým způsobem aplikují vybrané firmy výživová a zdravotní tvrzení na obalech svých výrobků a jsou-li pro ně přínosem.

2 Literární rešerše

2.1 Potraviny

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin (dále jen „nařízení řešící obecné zásady a požadavky potravinového práva“) definuje **potraviny** jako jakékoliv látky nebo výrobek, zpracované, částečně zpracované nebo nezpracované, které jsou určeny ke konzumaci člověkem, nebo u nichž to lze oprávněně předpokládat.

(Úřední věstník Evropské unie, 2002)

V zákoně o potravinách a tabákových výrobcích č. 110/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o potravinách“) se za potravinu považuje jídlo, nápoje, přídatné látky, látky pomocné a určené k aromatizaci, které jsou spotřebiteli určeny k přímé konzumaci.

(Zákon o potravinách, 1997)

Na **potraviny** můžeme nahlížet, jako na poživatiny, jejichž hlavní funkcí je dodávání energie a živin organismu. Většina poživatin představuje hmotnostně nejvýznamnější složku stravy. Z potravin připravené pokrmy musí mít takovou senzorickou jakost, aby spotřebitel byl ochoten je konzumovat a živiny v nich obsažené mohl jeho organismus využít.

(Pánek, 2002)

2.1.1 Balení potravin

Balená potravina je brána jako samostatná prodejní jednotka v obchodní úpravě v nezměněném stavu určená konečnému spotřebiteli. Skládá se z potraviny a obalu, do něhož byla potravina vložena před uvedením do prodeje.

Do oběhu smějí být potraviny uvedeny pouze v takových obalech a obalových materiálech, které:

- ❖ chrání potravinu před znehodnocením a znemožňují záměnu nebo změnu obsahu bez otevření
- ❖ odpovídají požadavkům na předměty a materiály přicházející do přímého styku s potravinami
- ❖ senzoricky neovlivní potravinu.

(Zákon o potravinách, 1997)

Velmi důležitým aspektem pro spotřebitele a jeho správné rozhodnutí při výběru ze širokého spektra potravin, je přesné označení a informace na obalech. Velká část práce tak bude věnována označování potravin, zvláště pak výživovým a zdravotním tvrzením.

2.2 Vývoj v označování potravin

Podíváme-li se do historie potravinářské legislativy, můžeme uvést, že označování potravin byla vždy věnována značná pozornost, zvláště pak zdravotním tvrzením.

Již v minulosti platilo, že výrobci museli mít k dispozici alespoň nějaké vědecké podklady dokládající pravdivost používaných zdravotních tvrzení. Právní předpisy zakazovaly potravinám přisuzovat vlastnosti prevence nebo léčby lidských onemocnění. Výrobek nemá vyvolávat dojem, že daná potravina má zvláštní charakteristiky, zdůrazňováním přítomnosti nebo nepřítomnosti určitých složek a živin.

(Číkarová, 2012)

Po vzniku naší republiky v letech 1918 - 1938 byla převzata řada předpisů z Rakouska-Uherska. Bylo vydáno více jak 25 zákonů a 150 výnosů, vyhlášek a rozhodnutí, které se dotýkaly problematiky potravin.

Po roce 1948 došlo k zásadnímu obratu. Zákonné předpisy byly zrušeny a nahrazeny československými technickými normami, které platily až do 90. let minulého století.

Po tomto období se stal základní právní normou zákon o potravinách. Zákon o potravinách upravoval ve svém komplexu rozhodující rozsah práv a povinností výrobců, dovozců a prodejců potravin. Uvádění potravin do oběhu, jejich označování, jakost a zdravotní nezávadnost. Zákon upravoval označování balených, zabalенých i nebalených potravin.

V letech 2000 - 2002 byl původní zákon o potravinách novelizován ve větším rozsahu a podstatně harmonizován s předpisy Evropské unie (dále jen „EU“). Jednalo se o úpravu zejména označování potravin, kde byly zpřesněny podmínky uvádění povinných údajů na etiketě potravin, například uvádění alergenů ve složení potravin, nově označování potravin „nového typu“, mezi které patří i geneticky modifikované potraviny.

(Mates, 2011)

Od doby vydání nařízení řešící obecné zásady a požadavky potravinového práva se legislativa postupně začíná sjednocovat. Evropská legislativa na označování byla v té době poměrně roztržštěná. Jednotlivé otázky týkající se nutričního značení, označování potravin a povinného uvádění jiných údajů byly řešeny odděleně, pomocí samostatných směrnic a nařízení. EU se postupně snaží pomoci lepší orientaci v označení potravin a

uvádění ověřených tvrzení na obalech, a vydává tak v červenci 2007 nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1924/2006, o výživových a zdravotních tvrzeních při označování potravin a doplňků stravy (dále jen „nařízení o výživových a zdravotních tvrzeních“) a následně pak v roce 2011 dochází k završení snahy o sjednocení jednotlivých samostatných směrnic vydáním nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1169/2011, o poskytování informací o potravinách spotřebitelům (dále jen „nařízení o poskytování informací o potravinách“).

2.3 Legislativa vymezující označování potravin

Ani dnes, po progresivní harmonizaci českého práva s EU, nejsou požadavky na označení výrobku formulovány jednoduše a přehledně.

- ❖ *Obecné požadavky* na označení výrobku jsou stanoveny v zákoně na ochranu spotřebitele.
- ❖ *Konkrétní požadavky* na označování potravin nalezneme v zákoně o potravinách a v jeho prováděcích vyhláškách.
- ❖ *Specifické požadavky* na označování jsou uvedeny ve vyhláškách pro jednotlivé komodity, ve vyhláškách upravující některé technologické postupy a v neposlední řadě ve vyhlášce upravující označování nutričních údajů.

Tato struktura, shodná s požadavky na označování potravin v předpisech EU, je doplněna blokem speciálních zákonů, z nichž vyplývají některé další povinnosti označování.

Přímo použitelné předpisy EU, které se již do národní legislativy netransportují, jelikož platí přímo ve všech členských státech stejně, mají přímou působnost a jejich úplné znění je možno dohledat v Úředním věstníku EU. Do národních právních předpisů se obvykle nezadávají, například v české legislativě jsou pouze odkazy na tyto evropské předpisy.

(Dupal aj., 2005)

2.3.1 Legislativa EU související s označováním potravin

- ❖ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin
- ❖ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1924/2006, o výživových a zdravotních tvrzeních při označování potravin a doplňků stravy
- ❖ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1169/2011, o poskytování informací o potravinách spotřebitelům, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1924/2006 a (ES) č. 1925/2006 a o zrušení směrnice Komise 87/250/EHS, směrnice Rady 90/496/EHS, směrnice Komise 1999/10/ES, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/13/ES, směrnic Komise 2002/67/ES a 2008/5/ES a nařízení Komise (ES) č. 608/2004
- ❖ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 432/2012, seznam schválených zdravotních tvrzení při označování potravin jiných než tvrzení o snížení rizika onemocnění a o vývoji a zdraví dětí (dále jen „seznam schválených zdravotních tvrzení“)
- ❖ Nařízení Komise (EU) č. 1047/2012, kterým se mění nařízení (ES) č. 1924/2006, pokud jde o seznam výživových tvrzení
- ❖ Nařízení Komise (EU) č. 440/2011, o schválení a zamítnutí určitých zdravotních tvrzení při označování potravin týkajících se vývoje a zdraví dětí
- ❖ Prováděcí rozhodnutí komise 2013/63/EU, kterým se přijímají pokyny pro provádění zvláštních podmínek pro zdravotní tvrzení stanovených v článku 10 nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1924/2006.

Další související nařízení jsou uvedeny v příloze č. 1.

Stručná charakteristika nejvýznamnějších nařízení:

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1924/2006, o výživových a zdravotních tvrzeních při označování potravin by se mělo vztahovat na všechna výživová a zdravotní tvrzení, která se objevují v obchodních sděleních, v obecně zaměřené reklamě na potraviny a v propagačních kampaních. Nařízení by se mělo vztahovat také na ochranné známky, které je možné chápat jako výživová nebo zdravotní tvrzení.

Nemělo by se vztahovat na tvrzení, která se objevují v jiných než obchodních sděleních, jako jsou výživová doporučení, jiná doporučení vydávána orgány a subjekty veřejného zdraví. Jedním z cílů nařízení je zajistit pravdivost, srozumitelnost, spolehlivost a užitečnost zdravotních tvrzení pro spotřebitele.

(Úřední věstník Evropské unie, 2007)

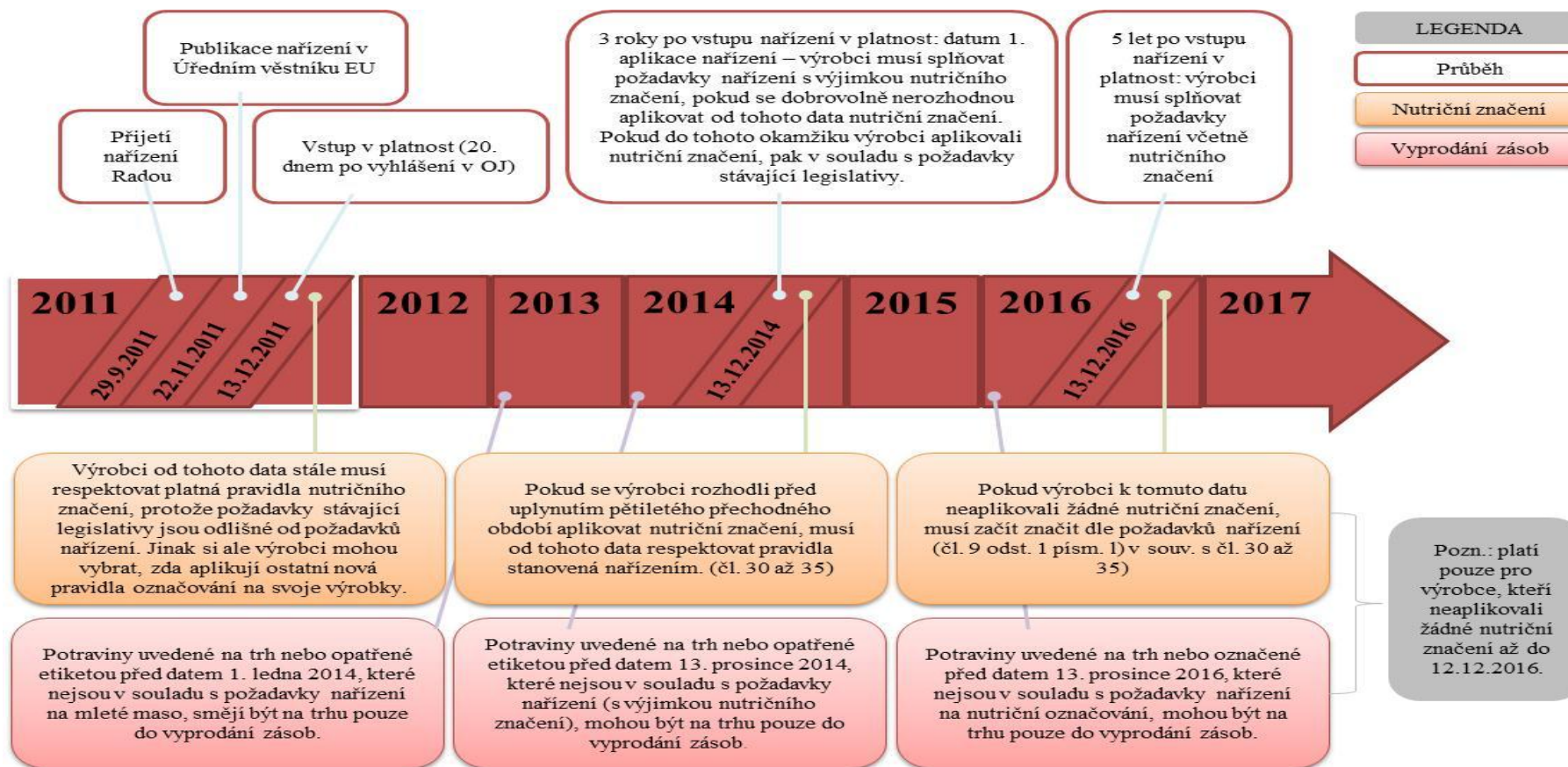
S ohledem na toto nařízení, Evropská komise (dále jen „Komise“) vydala seznam schválených zdravotních tvrzení při označování potravin. Seznam schválených tvrzení zahrnuje formulaci těchto tvrzení a případné podmínky používání nebo omezení používání dané potraviny. Komise současně vydala seznam neposouzených tvrzení tzv. „on – hold“. Jedná se o tvrzení, která budou posouzena dodatečně, u kterých je vyžádáno upřesnění podmínek použití, dále sporných tvrzení, které Evropský úřad pro bezpečnost potravin (dále jen „EFSA“) posoudil pozitivně, ale Komise a členské státy o nich ještě jednají. V neposlední řadě se to také týká rostlin a rostlinných extraktů.

(Bellofattová, 2012)

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1169/2011, o poskytování informací o potravinách spotřebitelům stanoví základ pro zajištění vysoké úrovně ochrany spotřebitelů. Stanoví obecné zásady, požadavky a povinnosti v oblasti informací o potravinách a zejména označování potravin.

Jednotlivé části nařízení vchází v platnost postupně až do roku 2016. Vývoj přechodného období je zachycen na obrázku (obrázek č. 1).

Obrázek 1: Přechodné období Nařízení (ES) č. 1169/2011

Zdroj: www.foodnet.cz

2.3.2 Národní legislativa ČR

- ❖ Zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů
- ❖ Vyhláška č. 113/2005 Sb., o způsobu označování potravin a tabákových výrobků
- ❖ Vyhláška č. 450/2004 Sb., o označování výživové hodnoty potravin (dále jen „vyhláška o označování výživové hodnoty potravin“)
- ❖ Zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy.

Zákon o potravinách, zapracovává příslušné předpisy EU a v návaznosti na to upravuje povinnosti provozovatele potravinářského podniku a podnikatele při uvádění výrobků do oběhu.

V současné době je připravovaná nejrozsáhlejší změna od vstupu do EU. Novela zákona by měla sjednotit používanou terminologii, vypustit duplicitní ustanovení (nově upravených v nařízení EU), které se bude týkat označování balených potravin, povinností a zpřesnění požadavků pro provozovatele potravinářských podniků, zpřesnění a úprava kompetencí dozorových orgánů.

(Bendl, 2012)

Vyhláška o označování výživové hodnoty potravin stanoví způsob výpočtu a označování výživové (nutriční) hodnoty potravin uváděných do oběhu. V § 3 se uvádí, čeho se mohou týkat výživová tvrzení.

2.3.3 Požadavky na označování potravin

Dle nařízení o poskytování informací o potravinách se **označením** rozumí jakákoli slova, údaje, ochranné známky, obchodní značky, vyobrazení nebo symboly, vztahující se k určité potravíně a umístěné na obalu, dokladu, nápisu nebo etiketě, které potravinu provázejí nebo na ni odkazují.

(Úřední věstník Evropské unie, 2011)

Označování výrobků má sloužit k prokázání, že byly splněny určité požadavky na výrobky, a tím má usnadnit zákazníkům lepší orientaci ve výrobcích. Označování potravin a informace, které by měl obal obsahovat, může vyplývat ze zákona nebo může jít o dobrovolnou aktivitu.

(Veber, 2002)

Požadavky na označování potravin jsou upraveny:

- ❖ na horizontální úrovni - kdy jsou stanoveny obecné požadavky platné pro všechny potraviny,
- ❖ na vertikální úrovni - kdy se v různých právních předpisech stanoví zvláštní požadavky pro určité druhy potravin.

(Potraviny, 2012)

Důležitost jednotlivých údajů je odlišná v různých situacích.

- ❖ Údaje důležité již při nákupu:
 - datum použitelnosti/minimální trvanlivosti
 - název výrobků
 - složení výrobků
- ❖ Údaje důležité při úpravě potravin a skladování:
 - návod k použití
 - pokyny pro skladování
- ❖ Údaje důležité v případě, že se vyskytne problém:
 - údaje o firmě
 - označení šarže

(Suková, 2006)

2.3.4 Povinné označování

Veškeré údaje na etiketě musí být uvedeny v českém jazyce a v nekódované formě. Označení musí být:

- ❖ srozumitelné,
- ❖ snadno čitelné,
- ❖ na viditelném místě,
- ❖ nezakryté,
- ❖ nesmazatelné,
- ❖ nesmí spotřebitele uvádět v omyl,
- ❖ nesmí uvádět vlastnosti či účinky, které se týkají celé skupiny a nejsou typické pro daný výrobek.

(Perlín, 2010)

Povinné informace – jsou dané platnou legislativou (české zákony a jejich prováděcí vyhlášky a nařízení EU). Mezi tyto povinné informace patří:

- ❖ název potravin (druhu, skupiny nebo podskupiny),
- ❖ název a sídlo výrobce nebo dovozce, prodávajícího nebo balírní,
- ❖ složení s uvedením přítomnosti možných alergenních látek,
- ❖ datum použitelnosti/datum minimální trvanlivosti,
- ❖ údaj o množství potravin,
- ❖ údaj o způsobu skladování,
- ❖ údaj o způsobu použití, jde-li o potraviny, u nichž by nesprávným použitím mohla být poškozena zdravotní nezávadnost,
- ❖ označení šarže, nejde-li o potravinu označenou datem minimální trvanlivosti nebo datem použitelnosti, pokud toto datum obsahuje den a měsíc,
- ❖ údaj o možnosti nepříznivého ovlivnění zdraví lidí.

2.3.5 Dobrovolné označování

Mezi **dobrovolné informace** patří například:

- ❖ marketingový text,
- ❖ grafika etikety (ovlivňuje spotřebitele požadovaným směrem),
- ❖ čárový kód,
- ❖ grafické symboly, které upřesňují informace o výrobku (zacházení s obalovými odpady, garance původu výrobků či jejich kvality),
- ❖ výživové označování (energetická hodnota; živiny, a to bílkoviny, tuky, sacharidy, vláknina, sodík, vitaminy nebo minerální látky)
- ❖ výživová a zdravotní tvrzení.

Výživové označování se stává povinným, v případě potravin určených pro zvláštní výživu, u doplňků stravy a v případě uvedení výživového nebo zdravotního tvrzení. (Janotová, 2012)

Další možností dobrovolných informací je značení GDA (Guideline Daily Amounts, v překladu doporučené denní množství). Jedná se o detailní informace o obsahu energie a živin v jedné porci potravin či nápojů a o jeho podílu na doporučeném denním množství. Výrobci nejsou povinni je na obalech potravin a nápojů uvádět.

Ve stanovených případech je možností uvádět na obalech jiné nutriční značení, a to doporučenou denní dávku (DDD). Tento údaj je vyjádřený na 100 g nebo 100 ml potravin či nápoje nebo na jednu porci. U vitaminů a minerálních látek lze jejich množství v potravině označit na obalu v případě, že toto množství převyšuje hodnotu 15% celkové doporučené denní dávky

(Dupal, 2011)

2.4 Obecné zásady používání tvrzení

Jak uvedeno v nařízení o výživových a zdravotních tvrzeních „*tvrzením*“ se rozumí *jakékoli sdělení nebo znázornění, které není podle právních předpisů Společenství nebo vnitrostátních právních předpisů povinné, včetně obrázkového, grafického nebo symbolického znázornění v jakékoliv podobě, které uvádí, naznačuje nebo ze kterého vyplývá, že potravina má určité vlastnosti.*“

Obecné zásady pro všechna tvrzení jsou takové, dle kterých tvrzení nesmějí být:

- ❖ nepravdivá, dvojsmyslná nebo klamavá,
- ❖ vyvolávající pochybnosti o bezpečnosti nebo výživové přiměřenosti jiných potravin,
- ❖ nabádající k nadměrné konzumaci,
- ❖ odkazující na změny tělesných funkcí, které by u spotřebitelů mohly vzbuzovat strach.

Obecné podmínky používání tvrzení stanovují, že je uvádění tvrzení přípustné, pouze při splnění daných podmínek:

- ❖ na základě vědeckých poznatků bylo prokázáno, že přítomnost, nepřítomnost nebo snížený obsah živiny, k níž se tvrzení vztahuje, v potravině má příznivý nebo fyziologická účinek,
- ❖ živina nebo jiná látka je v konečném produktu obsažena ve významném množství,
- ❖ živina je přítomna ve sníženém množství, které vyvolává uváděný výživový nebo fyziologický účinek,
- ❖ živina se vyskytuje ve formě, kterou lidský organismus může využít,
- ❖ množství produktu poskytuje významné množství živiny, k níž se tvrzení vztahuje,
- ❖ výživová a zdravotní tvrzení se vztahují k potravině ve stavu, kdy jsou připraveny ke spotřebě podle pokynů výrobce.

(Úřední věstník Evropské unie, 2007)

2.5 Zdravotní a výživová tvrzení

2.5.1 Zdravotní tvrzení

Zdravotní tvrzení je jakékoli dobrovolné obchodní sdělení nebo znázornění v jakékoli podobě, například pomocí slov, prohlášení, obrázků, loga atd., které uvádí, naznačuje nebo ze kterého vyplývá, že existuje souvislost mezi kategorií potravin, potravinou nebo některou z jejích složek a zdravím.

Nařízení o výživovém a zdravotním tvrzení rozlišuje zdravotní tvrzení:

❖ Tzv. **funkční** – obecné účinky složky (podle čl. 13 uvedeného nařízení)

Jedná se o tvrzení, která popisují nebo odkazují:

- a) na význam živiny nebo jiné látky pro růst a vývoj organismu a jeho fyziologické funkce,
 - b) na psychologické a behaviorální funkce,
 - c) snižování nebo kontrolu hmotnosti nebo snížení pocitu hladu či zvýšení pocitu sytosti anebo na snížení množství energie obsažené ve stravě
- a jsou
- a) založena na všeobecně uznávaných vědeckých poznatcích,
 - b) dobře srozumitelná průměrnému spotřebiteli.

❖ **odkazující na snížení rizika onemocnění a tvrzení týkající se vývoje a zdraví dětí** – (podle čl. 14 uvedeného nařízení)

Tato tvrzení, smějí být uvedena pouze, pokud jsou zahrnuta do seznamu schválených tvrzení, platných pro Společenství společně s nezbytnými podmínkami:

- a) tvrzení o snížení rizika onemocnění,
- b) tvrzení týkající se vývoje a zdraví dětí.

(Úřední věstník Evropské unie, 2007)

2.5.1.1 Podmínky použití zdravotních tvrzení

Zdravotní tvrzení jsou přípustná, pokud jsou na označení, v obchodní úpravě a reklamě uvedeny tyto informace:

a) „sdělení o významu různorodé a vyvážené stravy a zdravého životního stylu“

Mohou upozornit na zvláštní příznivé účinky potraviny, na níž je tvrzení uvedeno a zdůraznit skutečnost, že konkrétní potravina by měla být součástí různorodé a vyvážené stravy a neměla by být konzumována nadměrně nebo v rozporu s dobrými stravovacími návyky.

b) „množství potraviny a způsob konzumace potřebné k dosažení uvedeného příznivého účinku“

Spotřebitel musí být u každého zdravotního tvrzení plně informován o množství potraviny, které je potřeba konzumovat, a o způsobu konzumace během dne.

Mělo by být uvedeno, zda daného účinku bude pravděpodobně dosaženo, bude-li potravina konzumována pouze jednou nebo několikrát za den. Tyto informace však nesmí nabádat k nadměrné konzumaci nebo konzumaci omlouvat.

c) „případně sdělení určené osobám, které by se měly vyhnout konzumaci této potraviny“

d) „vhodné varování, pokud nadměrná konzumace daného produktu může ohrozit zdraví“

Schválení některých tvrzení může podléhat omezení jejich používání. V případě některých látek mohou vyplývat dodatečné požadavky na označování. Požadavky jsou kumulativní a provozovatelé by měli respektovat veškerá příslušná ustanovení týkající se potravin a tvrzení.

(SZPI, 2007)

Na označení, v obchodní úpravě nebo reklamě, musí být obsažen také údaj uvádějící, že se na vzniku onemocnění, na které tvrzení odkazuje, podílí více rizikových faktorů a že úprava jednoho z těchto rizikových faktorů může nebo nemusí mít příznivý účinek.

V současnosti podléhá používání veškerých zdravotních tvrzení na obalech nebo v reklamě posouzení EFSA a schválení Komisí. Ta, v polovině května 2012, schválila 222 vědecky zdůvodněných tvrzení a vydala seznam neposouzených „on – hold“ tvrzení, která doposud nebyla předložena ke schválení. Na stránkách Komise jsou uvedena pouze formou identifikačních čísel.

(Číkarová, 2012)

2.5.1.2 Omezení používání některých zdravotních tvrzení

Článek 12 uvedeného nařízení uvádí zdravotní tvrzení, která nejsou přípustná, a to:

- ❖ tvrzení, která naznačují, že nekonsumováním dané potraviny by mohlo být ohroženo zdraví,
- ❖ tvrzení, která odkazují na míru nebo množství úbytku hmotnosti,
- ❖ tvrzení, která odkazují na doporučení jednotlivých lékařů nebo dalších odborníků ve zdravotnictví.

(Úřední věstník Evropské unie, 2007)

2.5.1.3 Národní seznam zdravotních tvrzení

V roce 2008 mohly členské státy předat Komisi (DG SANCO), v souladu s článkem 13 nařízení o výživových a zdravotních tvrzeních, seznamy tvrzení podle odstavce 1 článku 13 spolu s podmínkami, které se na ně vztahují, a odkazy na odpovídající vědecké zdůvodnění. Česká republika na základě relevantních podkladů vytvořila tzv. „**národní seznam zdravotních tvrzení**“, který byl předán Komisi (DG SANCO), která ze zaslaných návrhů zkomponovala návrh komunitárního seznamu. Tvrzení byla vložena do komunitární databáze navržených zdravotních tvrzení, která byla rozdělena do devíti dílčích databází a byla rozeslána k následné kontrole členskými státy. Návrh seznamu se zasílal EFSA k posouzení z vědeckého hlediska.

Zveřejněný národní seznam zdravotních tvrzení (v anglickém i českém jazyce)

- ❖ **není právně závazný**
- ❖ **má informativní hodnotu**
- ❖ **uvedená tvrzení jsou pouze příklady tvrzení**

V národním seznamu jsou obsaženy i položky, které lze považovat za potraviny nového typu, které dosud neprošly autorizačním nebo notifikačním procesem na

komunitární úrovni. Řada zaslaných tvrzení rovněž jde nad rámec článku 13, objevují se tvrzení řazená mezi nutriční tvrzení nebo tvrzení, jež vůbec do předmětu regulace nespádají. Některá tvrzení nejvíce porušující stávající legislativní požadavky byla odstraněna a některá byla přeformulována tak, aby do seznamu mohla být zařazena.

Zveřejnění seznamu je dobrovolnou záležitostí ze strany Ministerstva zdravotnictví ČR (dále jen „MZ“) a ze žádného právního předpisu nevyplývá povinnost, že by tak musel učinit kterýkoliv kompetentní orgán kteréhokoliv členského státu.

(MZ: Národní seznam zdravotních tvrzení, 2008)

2.5.1.4 Seznam schválených zdravotních tvrzení

Seznam zdravotních tvrzení nabývá účinnosti dne 14. prosince 2012. Vzhledem k tomu, že nařízení jasně nespecifikuje, jakým způsobem naložit s potravinami s dlouhou dobou použitelnosti, či minimální trvanlivosti, které jsou již uvedeny na trh před datem účinnosti, vyvolala následná aplikace nařízení celou řadu diskuzí. Ministerstvo zemědělství ČR (dále jen „MZe“) vydalo stanovisko, že potraviny opatřené etiketou a uvedené před 14. prosincem 2012, které jsou v souladu s nařízením, mohou být uváděny na trh do vyčerpání zásob. Potraviny uvedené na trh po tomto datu, musí být již plně v souladu s nařízením. Zdravotní tvrzení uvedená v reklamě, na webových stránkách, v propagačních materiálech, apod. musí být v souladu s nařízením od 14. prosince 2012.

(Foodnet. Informační systém PK ČR, 2012)

V seznamu schválených tvrzení je vždy uvedeno:

- ❖ živina, látka, potravina nebo kategorie potravin,
- ❖ tvrzení,
- ❖ podmínky používání tvrzení,
- ❖ podmínky používání a/nebo omezení používání potraviny a/nebo doplňující sdělení nebo varování,
- ❖ číslo EFSA Journal,¹
- ❖ číslo příslušné položky na souhrnném seznamu předloženém úřadu EFSA k posouzení.

¹ EFSA Journal – European Food Safety Authority (Evropský úřad pro bezpečnost potravin), evidenční číslo v seznamu schválených tvrzení.

Pro názornost lze uvést pár příkladů schválených zdravotních tvrzení a jejich podmínky možného použití:

„Beta-glukany přispívají k udržení normální hladiny cholesterolu v krvi“

Toto tvrzení lze použít:

- ❖ pouze u potravin, které obsahují nejméně 1 g beta-glukanů z ovsa, ovesných otrub, ječmene, ječných otrub nebo ze směsí těchto zdrojů v kvantifikované porci,
- ❖ spotřebitel musí být informován, že příznivého účinku dosáhne při přívodu
3 g beta-glukanu z ovsa, ovesných otrub, ječmene, ječných otrub nebo ze směsí těchto zdrojů denně.

„Hořčík přispívá k udržení normálního stavu zubů“

Toto tvrzení lze použít:

- ❖ u potravin, které jsou přinejmenším zdrojem hořčíku podle vymezení v tvrzení zdroj (název vitamínu/vitamínů) nebo (název minerální látky/minerálních látek).

„Guarová guma přispívá k udržení normální hladiny cholesterolu v krvi“

Toto tvrzení lze použít:

- ❖ u potravin, které poskytují přívod 10 g guarové gumy denně,
- ❖ spotřebitel musí být informován, že příznivého účinku se dosáhne při přívodu 10 g guarové gumy denně.

(Seznam schválených zdravotních tvrzení, 2012)

Na obalech výrobků se objevují i symboly nebo grafická ztvárnění vytvářející u spotřebitele dojem zeštíhlení nebo vylepšení postavy. Příkladem je symbol metru kolem pasu štíhlé ženy. Takovéto obrázky a symboly jsou rovněž považovány za zdravotní tvrzení a podléhají nařízení o výživových a zdravotních tvrzeních. Nespadají však do seznamu schválených tvrzení a nelze je tak použít.

(Winklerová, 2012)

2.5.1.5 Schvalování a uvádění nových zdravotních tvrzení do oběhu

Pokud chce výrobce použít na svých výrobcích nová zdravotní tvrzení, musí podat žádost o schválení tvrzení příslušnému vnitrostátnímu orgánu členského státu. Administrativní stránku problematiky výživových a zdravotních tvrzení při označování potravin řeší články 15 až 20 nařízení.

V žádosti o schválení tvrzení musí být:

- ❖ uvedena živina nebo jiná látka, k nimž se zdravotní tvrzení má vztahovat, a jejich specifické vlastnosti,
- ❖ přiložena kopie studií, které byly provedeny s ohledem na dané zdravotní tvrzení, včetně nezávislých vzájemně přezkoumaných studií,
- ❖ přiloženy veškeré jiné dostupné materiály, na jejichž základě lze prokázat, že dotyčné zdravotní tvrzení je v souladu s kritérii stanovenými v tomto nařízení.

(Úřední věstník Evropské unie, 2007)

K žádosti je možno doložit další vědecké studie, které jsou významné pro dotyčná zdravotní tvrzení a návrh na formulaci zdravotních tvrzení, o jehož schválení se žádá.

(Kopřiva, 2008)

Povinnost a postup úřadu nebo příslušného vnitrostátního orgánu členského státu při schvalování tvrzení (řešeno článkem 16 nařízení)

V případě žádosti českého výrobce, o schválení nového zdravotního tvrzení, musí výrobce podat žádost příslušnému orgánu, kterým je MZ. To musí vypracovat stanovisko k zaslané žádosti o schválení tvrzení. Při vypracování stanoviska se musí snažit dodržet lhůtu pěti měsíců ode dne obdržení žádosti a případně, pokud je potřeba, si musí vyžádat doplňujících informace.

MZ následně předloží své stanovisko Komisi, členským státům a žadateli spolu se zprávou o vyhodnocení zdravotního tvrzení a odůvodněním stanoviska.

Komise po obdržení stanoviska předloží do dvou měsíců Stálému výboru pro potravinový řetězec a zdraví zvířat návrh na rozhodnutí o seznamu schválených zdravotních tvrzení.

- ❖ není-li rozhodnutí v souladu se stanoviskem úřadu, poskytne Komise vysvětlení důvodů těchto rozdílů
- ❖ je-li rozhodnutí schváleno, Komise neprodleně vyrozumí žadatele o rozhodnutí, a zveřejní podrobnosti svého rozhodnutí v Úředním věstníku EU.

(Úřední věstník Evropské unie, 2007)

2.5.2 Výživové tvrzení

Výživové tvrzení je každé tvrzení, které uvádí, naznačuje, ze kterého vyplývá, že potravinu má určité prospěšné výživové vlastnosti v důsledku

- a) energetické (kalorické) hodnoty, kterou:
 - ❖ poskytuje,
 - ❖ poskytuje ve snížené či zvýšené míře,
 - ❖ neposkytuje.
- b) živin či jiných látek, které:
 - ❖ obsahuje,
 - ❖ obsahuje ve snížené či zvýšené míře,
 - ❖ neobsahuje.

Mezi tato schválená výživová tvrzení patří tvrzení

- ❖ s nízkou energetickou hodnotou,
- ❖ se sníženou energetickou hodnotou,
- ❖ bez energetické hodnoty,
- ❖ s nízkým obsahem tuku,
- ❖ bez tuku,
- ❖ s nízkým obsahem nasycených tuků,
- ❖ bez nasycených tuků,
- ❖ s nízkým obsahem cukrů,
- ❖ bez cukrů,
- ❖ bez přídavku cukrů,
- ❖ s nízkým obsahem sodíku/soli,
- ❖ s velmi nízkým obsahem sodíku/soli,
- ❖ bez obsahu sodíku/soli,
- ❖ zdroj vlákniny,

- ❖ s vysokým obsahem vlákniny,
- ❖ zdroj bílkovin,
- ❖ s vysokým obsahem bílkovin,
- ❖ zdroj [název vitamínu/vitamínů] nebo [název minerální látky/minerálních látek],
- ❖ s vysokým obsahem [název vitamínu/vitamínů] nebo [název minerální látky/minerálních látek],
- ❖ obsahuje [název živiny nebo jiné látky],
- ❖ se zvýšeným obsahem [název živiny],
- ❖ se sníženým obsahem [název živiny],
- ❖ light/lehký,
- ❖ přirozeně/přirozený,
- ❖ zdroj omega-3 mastných kyselin,
- ❖ s vysokým obsahem omega-3 mastných kyselin,
- ❖ s vysokým obsahem mononenasycených tuků,
- ❖ s vysokým polynenasycených tuků,
- ❖ s vysokým obsahem nenasycených tuků,
- ❖ bez přídavku sodíku/soli.

Příklady použití a podmínek u některých vybraných výživových tvrzení

„S vysokým obsahem vlákniny“

Tvrzení, lze použít pouze tehdy, obsahuje-li produkt alespoň 6 g vlákniny na 100 g nebo alespoň 3 g na 100 kcal.

„Light/Lite (Lehký)“

Tvrzení musí splňovat stejné podmínky, jako jsou podmínky stanovené pro výraz „se sníženým obsahem“; toto tvrzení musí být také doplněno informací o vlastnosti nebo vlastnostech, díky nimž se jedná o produkt „light“ nebo „lite“.

„Zdroj omega-3 mastných kyselin“

Tvrzení lze použít pouze tehdy, obsahuje-li produkt alespoň 0,3 g kyseliny alfa-linoleové na 100 g a na 100 kcal nebo alespoň 40 mg celkového obsahu kyseliny eikosapentaenové a kyseliny dokosahexaenové na 100 g a na 100 kcal.

(Úřední věstník Evropské unie, 2007)

Srovnávací výživová tvrzení

Srovnávacími tvrzeními jsou:

- ❖ se zvýšeným obsahem [název živiny]
- ❖ se sníženým obsahem [název živiny]
- ❖ se sníženou energetickou hodnotou [název živiny]
- ❖ lehký

Kdežto tvrzení “*stejně jako*”, “*super lehký*”, nebo jakákoliv tvrzení, která mají stejný význam, není považováno za srovnávací tvrzení.

Srovnávací tvrzení porovnávají složení dotyčné potraviny pouze:

- ❖ u sortimentu potravin stejné kategorie, jejichž složení neumožňuje uvést určité tvrzení,
- ❖ s potravinou jiných obchodních značek.

(SZPI, 2007)

Podle článku 9 nařízení se smějí porovnávat pouze potraviny stejné kategorie, s přihlédnutím k sortimentu potravin dané kategorie.

Uvede se rozdíl v množství živiny nebo energetické hodnotě a srovnání se pak vztahuje na stejné množství potraviny.

(Úřední věstník Evropské unie, 2007)

2.5.2.1 Schvalování a podmínky použití výživových tvrzení

Výživová tvrzení jsou přípustná pouze tehdy, jsou-li uvedena v příloze uvedeného nařízení a jsou-li v souladu s podmínkami v tomto nařízení.

Změny seznamu povolených výživových tvrzení se přijímají regulativním postupem projednání s Komisí. Ve vhodných případech Komise spolu s provozovateli potravinářských podniků a sdruženími podnikatelů posoudí, jak jsou daná tvrzení chápána a vnímána. Již v roce 2010 bylo přijato Nařízení Komise (EU) č. 116/2010, kterým se mění Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1924/2011, pokud jde o seznam výživových tvrzení. Toto nařízení řeší otázku výživových tvrzení a podmínek jejich používání, pokud jde o omega-3 mastné kyseliny, mononenasyčené tuky, polynenasycené tuky a nasycené tuky.

(Úřední věstník Evropské unie, 2010)

2.5.3 Výživové profily

Komise měla do roku 2009 stanovit, dle článku 4 nařízení o výživových a zdravotních tvrzení **výživové (nutriční) profily**, včetně výjimek, které musí potraviny nebo určité kategorie potravin splňovat, aby u nich mohly být uváděna výživová nebo zdravotní tvrzení a podmínky jejich používání.

Cílem používání výživových profilů by bylo vyhnout se situaci, kdy výživová nebo zdravotní tvrzení zastírají celkovou výživovou hodnotu potraviny, což by mohlo klamat spotřebitele. Výživové profily by dle tohoto nařízení měly být určeny pro stanovení okolností, za kterých mohou být tvrzení uváděna. Měly by být založeny na vědecky uznávaných poznatcích týkajících se vztahu mezi stravou a zdravím.

Výživové (nutriční) profily

Komise navrhovala stanovit specifické výživové profily pro deset skupin potravin:

- ❖ Nealkoholické nápoje
- ❖ Rostlinné oleje a roztíratelné tuky
- ❖ Mléčné výrobky, kromě sýrů
- ❖ Sýry
- ❖ Výrobky z obilovin kromě snídanových cereálií
- ❖ Snídanové cereálie
- ❖ Ovoce, zelenina a výrobky z nich
- ❖ Maso a masné výrobky
- ❖ Ryby a výrobky z nich
- ❖ Hotové pokrmy.

Navrhované hodnoty se měly týkat obsahu *cukrů*, *nasyčených tuků* a *sodíku* v různých skupinách potravin.

Při stanovení výživových (**nutričních**) **profilů** potravin nebo určitých kategorií potravin by mělo být přihlíženo k:

- ❖ množství některých živin a jiných látek obsažených v potravinech (tuky, nasycené mastné kyseliny, transmastné kyseliny, cukry a sůl),
- ❖ úloze a významu potravin a přínosu ke stravě populace,
- ❖ k různým kategoriím potravin a úloze těchto potravin.

Výživové profily ovšem doposud nebyly Komisí vydány.

(Bezpecnostpotravin.cz, 2008)

2.5.4 Dozor nad dodržováním použití výživových a zdravotních tvrzení

Dle §16 písmene c) zákona o potravinách provádí dozor nad dodržováním povinností na úseku zemědělských, potravinářských a tabákových výrobků Státní zemědělská a potravinářská inspekce.

(dále „SZPI“)

SZPI vykonává státní dozor

1. při výrobě a uvádění potravin do oběhu,
2. při výrobě a uvádění do oběhu tabákových výrobků,
3. nad ohlášením zásob,
4. při vstupu a dovozu potravin a surovin ze třetích zemí.

(Zákon o potravinách, 1997)

SZPI kontroluje mimo jiné i dle §9 úplného znění zákona č. 634/1992 Sb. o ochraně spotřebitele informační povinnosti. Zejména pak povinnost prodávajícího informovat spotřebitele o vlastnostech prodáváných výrobků a poskytovaných služeb.

(Zákon o ochraně spotřebitele, 1992)

Správní delikty

Podle §15 odstavce 9 zákona o potravinách, může uložit ochranné opatření, z moci úřední MZe pokud jde o výživové tvrzení a MZ pokud jde o zdravotní tvrzení. Provozovatel potravinářského podniku se dopustí správního deliktu, pokud nedodrží ochranné opatření vydané MZ. Za správní delikt se může uložit pokuta ve výši 1 000 000 Kč až 3 000 000 Kč (Zákon o potravinách, 1997).

2.5.5 Zajištění informovanosti o tvrzeních

Informace ohledně výživových a zdravotních informací lze získat na internetových stránkách veřejných institucí.

Například MZe na svých stránkách www.eagri.cz, www.bezpecnostpotravin.cz věnuje svou pozornost *výživovým tvrzením*. Srozumitelně, doplněné i o obrázky jsou další stránky MZe, zaměřené hlavně na širokou veřejnost www.viscojis.cz.

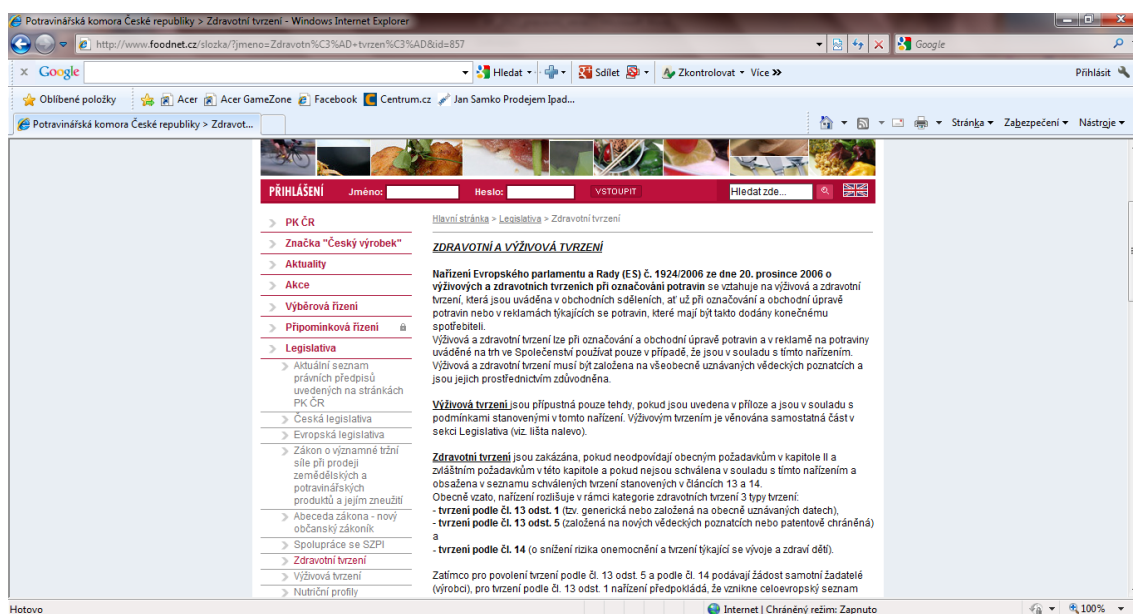
Obrázek 2: Náhled na stránky Ministerstva zemědělství ČR

Zdroj: www.eagri.cz [cit. 29. 3. 2013]

Potravinářská komora ČR www.foodnet.cz věnuje na svých stránkách poměrně velkou část výživovým i zdravotním tvrzením. Informace jsou velmi podnětné pro firmy využívající tvrzení na svých výrobcích. Členové Potravinářské komory ČR jsou na svých mailech pravidelně obesíláni informacemi o dění okolo nových nařízeních a aktuální situaci související s problematikou tvrzení a to prostřednictvím Zpravodaje.

Obrázek 3: Náhled na stránky Potravinářské komory ČR

Zdroj: www.foodnet.cz [cit. 29. 3. 2013]

Prozatím nejrozšířenější aktivita, co se týče informovanosti, je směřována k výrobcům potravin. Poměrně velký prostor věnuje této problematice Potravinářská komora ČR, která v roce 2012 pořádala cyklus seminářů věnovaný z velké části označování potravin výživovými a zdravotními tvrzeními. Většina informací na uvedených stránkách veřejných institucí je dostupná i široké veřejnosti.

Dalšími veřejnými institucemi zabývajícími se výživovými a zdravotními tvrzeními, které je vhodné uvést, jsou Ministerstvo zdravotnictví www.mzcr.cz, Státní zdravotní ústav www.szu.cz a Státní zemědělská a potravinářská inspekce www.szpi.gov.cz.

Nutno doplnit, že i odborné časopisy poskytují řadu informací jak výrobcům, tak i informace určené pro širokou veřejnost. Jedná se o odborné časopisy *Moderní obchod*, *Potravinářská revue*, *Kvalita potravin*, *Výživa a potraviny*.

3 Cíle a metodika

3.1 Cíle

V práci bude řešena problematika výživových a zdravotních tvrzení v souvislosti se změnou evropské legislativy v této oblasti. Hlavním cílem bakalářské práce bude vymezit pomocí dotazníkového šetření postoj spotřebitelů k poskytovaným informacím. Na příkladu výrobního portfolia vybraných firem bude představena konkrétní aplikace těchto tvrzení.

3.2 Metodika

V úvodu teoretické části je vymezen pojem potravin a balená potravin. Následně je krátce popsán vývoj v označování potravin a související národní legislativa ČR a legislativa EU. Druhá polovina teoretické části začíná uvedením obecných podmínek pro označování potravin a přechází v kapitulu věnovanou problematice výživových a zdravotních tvrzení a podmínek pro jejich použití. V teoretické části bylo čerpáno z odborné literatury, norem souvisejících s danou tématikou, odborných časopisů a internetu. Teoretická část byla zpracována metodou literární rešerše.

Praktická část je rozdělena do dvou částí. První část se zabývá analýzou vnímání využití výživových či zdravotních tvrzení spotřebitelem potravinářských výrobků. Tato analýza byla prováděna prostřednictvím dotazníkového šetření. V průběhu ledna 2012 bylo zahájeno dotazníkové šetření na úrovni spotřebitelů potravin. Dotazník pro spotřebitele potravin byl vytvořen pomocí služby Google Docs a rozeslán e-mailem. Cílem dotazníku bylo zjistit, zda spotřebitelé mají v podvědomí výživová a zdravotní tvrzení a zda těmto tvrzením rozumí. Na závěr šetření bylo provedeno vyhodnocení dotazníkového šetření pomocí analyticko – syntetických metod a komparativní metody – srovnávání. Pomocí programu Excel byly vytvořeny přehledné grafy a tabulky s krátkým komentářem.

Druhá část je věnována představení vybraného podniku, jakým způsobem je aplikováno výživové a zdravotní tvrzení na sortimentu této vybrané firmy. Krátce je zde popsána historie podniku, portfolio výrobků a zejména možná aplikace výživových a zdravotních tvrzení. Informace pro tuto část jsou čerpány z interních materiálů firmy a od odpovědných pracovníků.

Pro možné srovnání byla souběžně oslovena velká zavedená firma, působící v oboru mlékárenství (dále jen „firma M“). Potřebné informace byly od firmy získány na základě vyplnění krátkého dotazníku, obsahující čtyři volné otázky. Komunikace probíhala elektronicky, prostřednictvím e-mailu. Na žádost firmy M mohou zjištěné výsledky uvést pouze anonymně.

Po použití analyticko – syntetických metod následuje závěr, kde je provedeno zhodnocení zjištěných informací a stav aplikace výživových a zdravotních tvrzení u vybraných firem.

4 Analytická část

4.1 Analýza spotřebitelů v souvislosti s pojmy výživová a zdravotní tvrzení

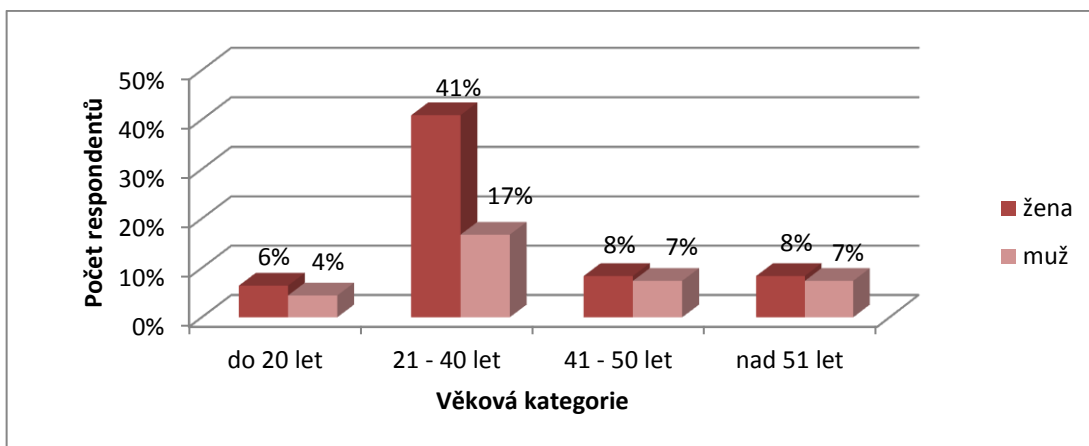
4.1.1 Dotazníkové šetření u spotřebitelů

V analytické části bakalářské práce bylo cílem zjistit, jaký mají spotřebitelé postoj k výživovým a zdravotním tvrzením uvedených na potravinách. Jako nejvhodnější metoda byla zvolena metoda dotazníkového šetření. Po návrhu dotazníku bylo provedeno pilotní šetření u členů rodiny. Dotazník obsahoval celkem 10 uzavřených a polo-uzavřených otázek a na jeho konci byly otázky identifikační. Pilotní šetření potvrdilo, že pro respondenty jsou otázky srozumitelné, a tak mohlo začít dotazníkové šetření u samotných spotřebitelů. Dotazník pro spotřebitele (Příloha č. 2) byl vytvořen prostřednictvím programu Google Docs a byl respondentům rozeslán prostřednictvím e-mailu. Rozesílání dotazníků bylo zahájeno dne 6. 1. 2013. Celkem na dotazník odpovědělo 203 respondentů v poměrně krátkém čase jednoho týdne. Pro šetření byli vybráni respondenti tak, aby pokrývali všechny věkové kategorie.

4.1.2 Vyhodnocení dotazníku

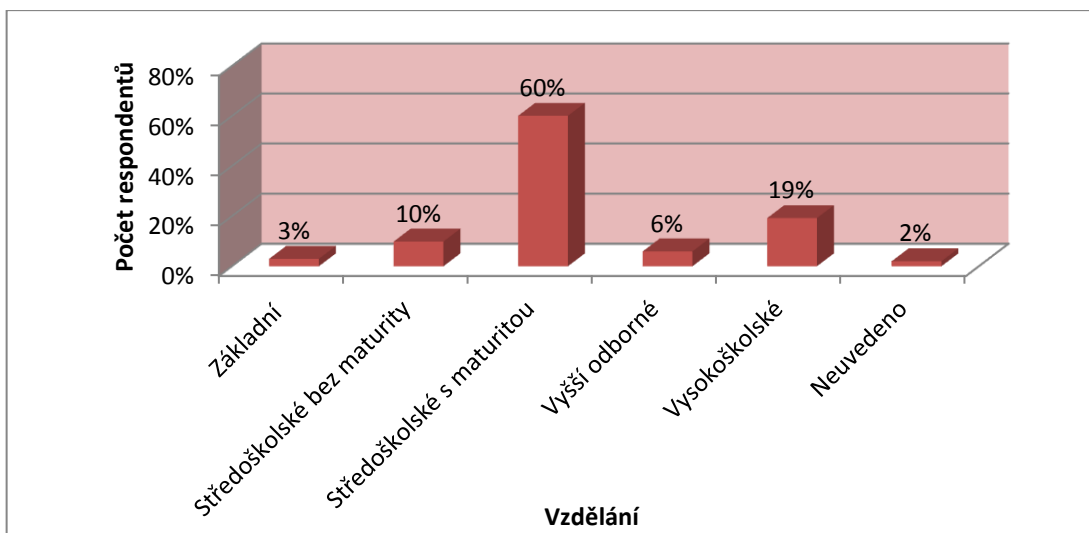
Identifikační otázky byly až v závěru dotazníku, přesto si skupinu respondentů představíme již nyní na začátku. Rozložení respondentů s ohledem na pohlaví bylo vyrovnané, pouze u nejpočetnější věkové kategorie 21 – 40 let odpovídalo větší procento žen (71 %). Jak je zřejmé z Grafu č. 2, nejvíce odpovídajících respondentů dosáhlo středoškolské vzdělání s maturitou (60 %).

Graf 1: Souhrn respondentů

Zdroj: Vlastní šetření

Graf 2: Vzdelání respondentů

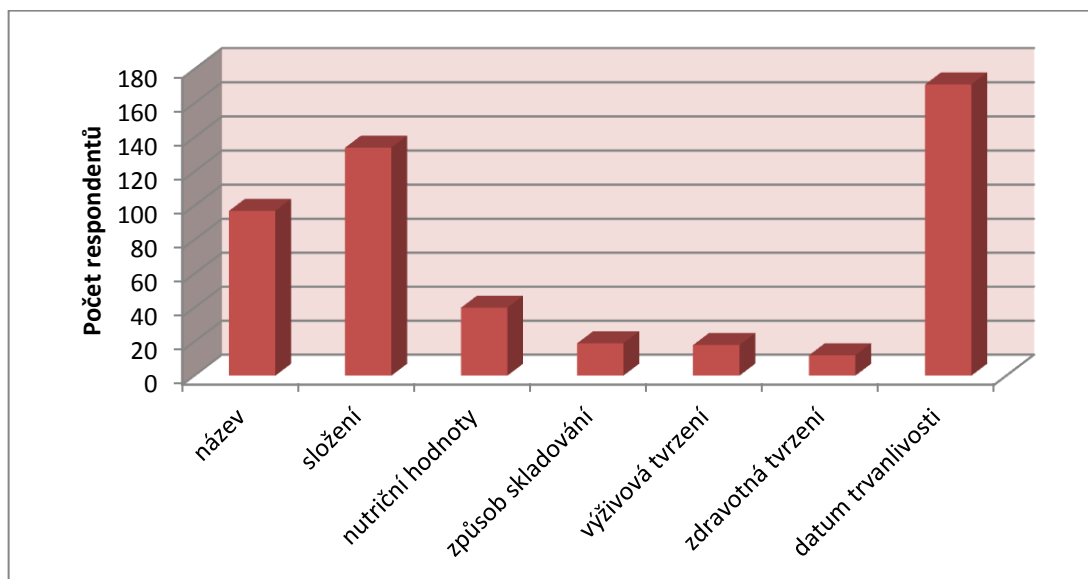

Zdroj: Vlastní šetření

1) Jaké informace na obalech nejčastěji vyhledáváte?

Cílem první otázky bylo zjistit, jaké informace na obalech spotřebitelé nejčastěji vyhledávají. Na výběr měli ze sedmi možností, z nichž jedna byla volná. Z Grafu č. 3 je patrné, že spotřebitele nejčastěji zajímají informace o *datu trvanlivosti, složení a názvu výrobku*. Bylo zjištěno, že zdravotní tvrzení sleduje pouhých 5,9 %, a výživová tvrzení 8,8 % respondentů. Zjištění může ukazovat na nedostatečnou informovanost spotřebitelů o tvrzeních a jejich vlivu. Informace umístěné výrobcem na obal si sami nespojí s pojmem výživové a zdravotní tvrzení.

Graf 3: Nejčastěji vyhledávané informace na obalech

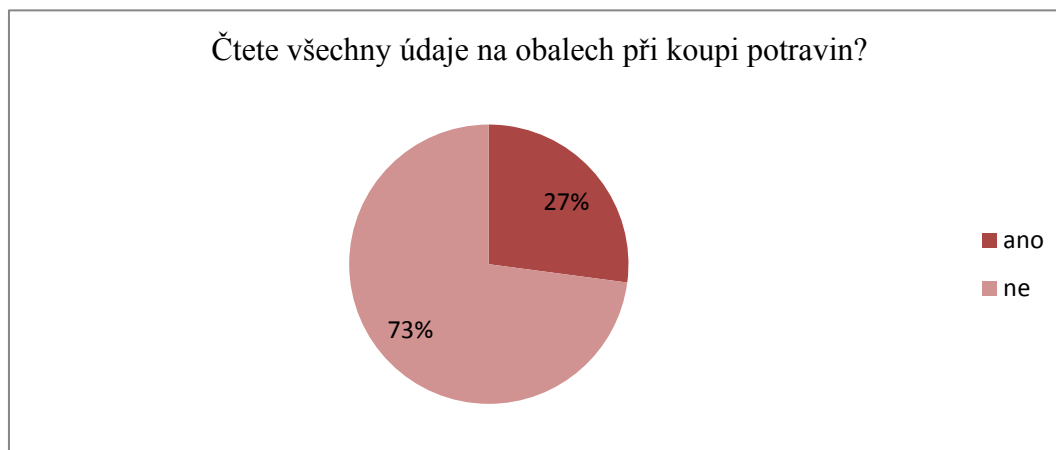

Zdroj: Vlastní šetření

2) Čtete všechny uvedené údaje na obalech při koupi potravin?

V druhé otázce respondenti měli uvést, zda čtou všechny uvedené údaje, případně které údaje nečtou. Ukázalo se, že 73 % dotázaných nečte všechny údaje.

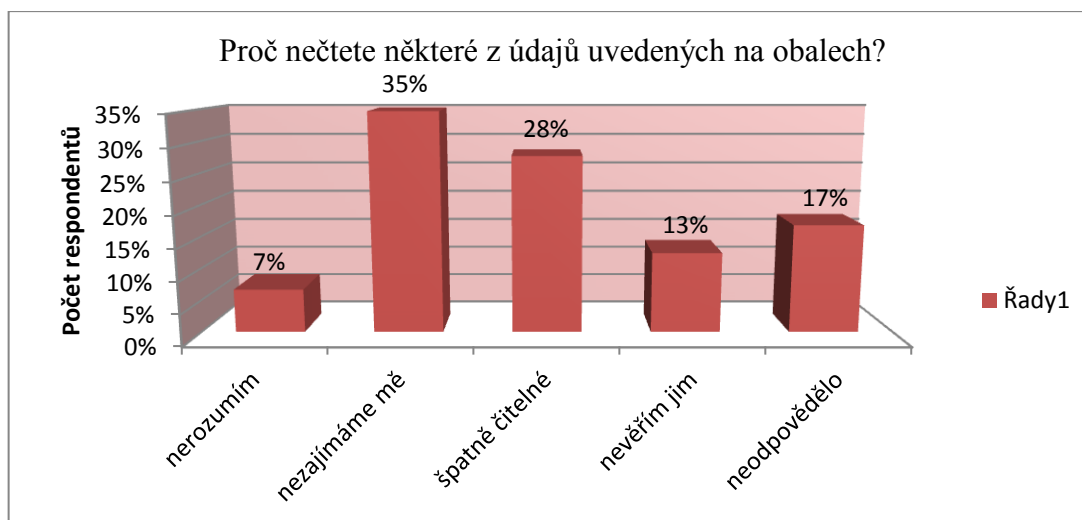
Graf 4: Zájem o informace uvedené na obalech

Zdroj: Vlastní šetření

Údaje na obalech jsou pro 35 % respondentů *nezajímavé*. Pro 28 % dotázaných, jsou údaje *špatně čitelné* (malá velikost písma), proto jim nechtějí věnovat svou pozornost. Ze zbývajících odpovědí vyplývá, že respondenti uvedeným údajům *nevěří* nebo jim *nerozumí*. Odpovědi na tuto otázku se vzdalo 17 % respondentů.

Graf 5: Důvod, proč respondenti nečtou některé údaje

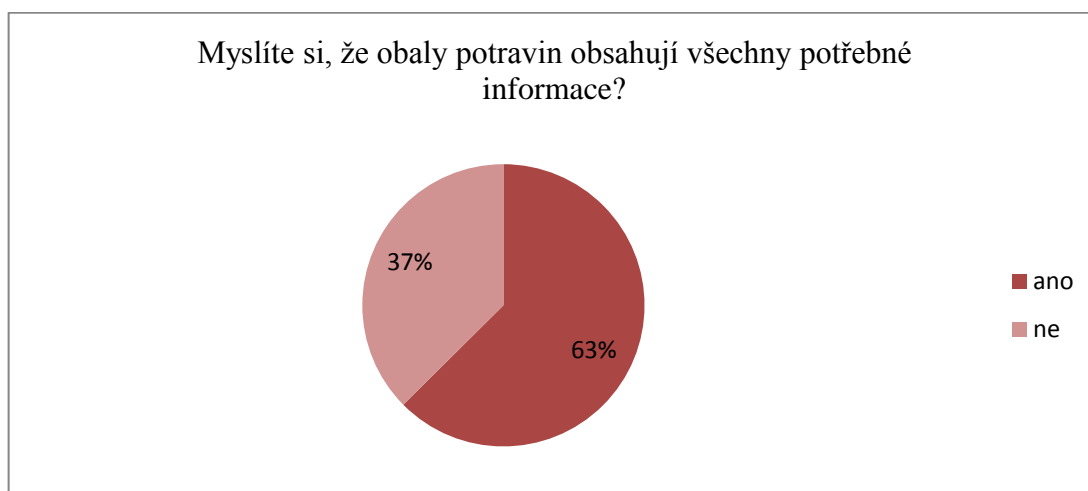
Zdroj: Vlastní šetření

3) Myslíte si, že obaly potravin obsahují všechny potřebné informace?

Úkolem této otázky bylo zjistit, jestli podle respondentů, obaly obsahují veškeré potřebné informace. Mohli pak upřesnit, jaké informace jim na obalech chybí. Z Grafu č. 6 je patrné, že 63 % respondentů vnímá informace na obalech za dostačující a žádná informace jim nechybí. Kdežto 37 % respondentů určité informace postrádá. Nejčastěji postrádají informace o *zemi původu* a z velké části vnímají informace na obalech jako *nepravdivé*, zvláště co se složení týče.

Označení původu je povinné pouze u vybraných komodit dle komoditní vyhlášky (hovězí maso, vejce, ovoce...) a to i bez identifikace země původu primární složky.² Lze se tak na obalech pouze dočíst, že je vyrobeno v EU, ovšem tato informace, jak ukazuje i výsledek dotazníkového šetření, je pro spotřebitele nedostačující. S účinností nařízení o poskytování informací o potravinách bude povinností uvádět na obale zemi původu nebo místo provenience.³

Graf 6: Informace obsažené na obale

Zdroj: Vlastní šetření

4) Slyšel/a jste o pojmech „výživové tvrzení“ a „zdravotní tvrzení“?

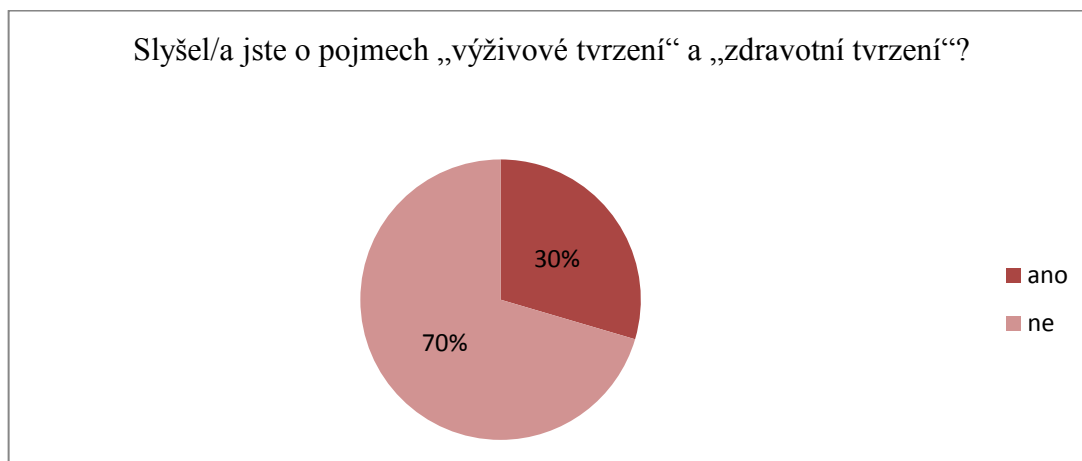
Touto otázkou se mělo zjistit, zda respondenti někdy slyšeli o výživových či zdravotních tvrzeních. Graf č. 7 znázorňuje, že 70 % respondentů o těchto tvrzeních nikdy neslyšelo. Zajímavé je, přesto že převážná část respondentů o tvrzeních nikdy neslyšela a mohla rovnou přejít na otázku č. 6, zkusili sami sebe ohodnotit, do jaké míry

² Primární složka – jedna nebo více složek potraviny, které tvoří více než 50 % této potraviny, nebo které jsou pro spotřebitele obvykle spojeny s názvem potraviny

³ Místo provenience – místo, o němž je uvedeno, že z něj potravina pochází, a které není „zemí původu“. Země, kde došlo k poslednímu podstatnému hospodářsky zdůvodněnému zpracování nebo opracování.

daným tvrzením rozumí prostřednictvím následujících otázek. Důvodem zřejmě je, že se s tímto odborným termínem běžně nesetkávají.

Graf 7: Pojmy "výživové tvrzení" a "zdravotní tvrzení"

Zdroj: Vlastní šetření

5) Do jaké míry těmto pojmům rozumíte?

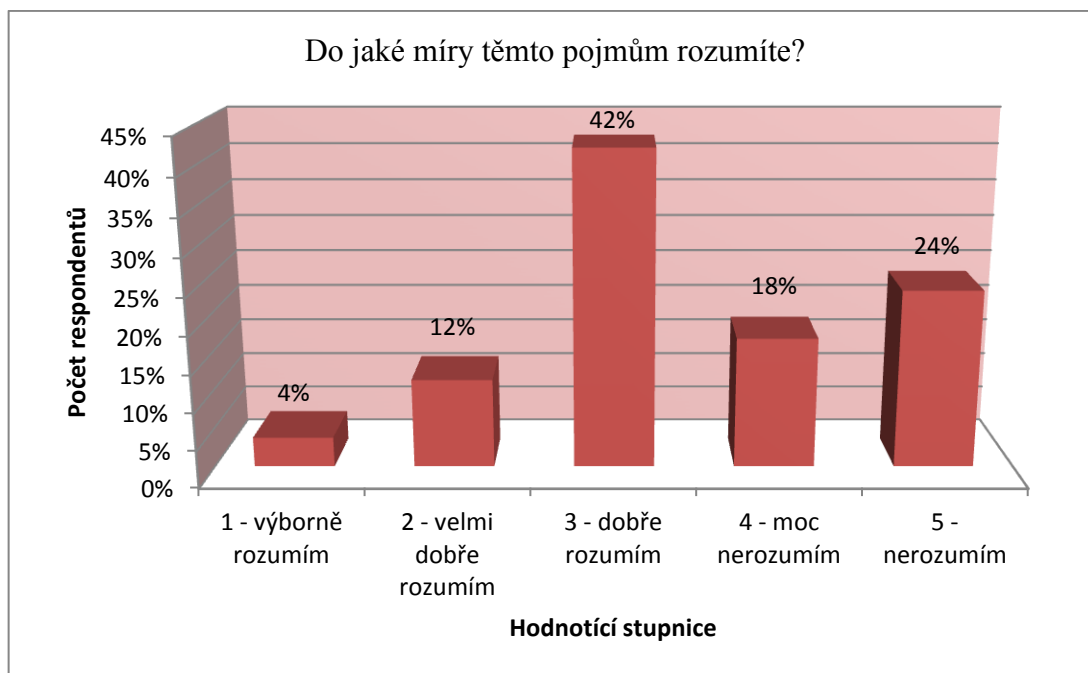
Respondenti v této otázce měli sami sebe ohodnotit pomocí školní hodnotící stupnice, do jaké míry si o sobě myslí, že výživovým a zdravotním tvrzením rozumí. Celkem se k této otázce vyjádřilo 42 % respondentů. Známkou 1 (výborně rozumím) se ohodnotili 4 %. Známkou 3 (dobře rozumím) si přiřadilo 42 % respondentů, známku 4 (moc nerozumím) si přiřadilo 18 % a známku 5 (nerozumím) si přiřadilo 24 % respondentů. Možnost neodpovědět využilo u této otázky 38 % respondentů. Ačkoli někteří respondenti u otázky č. 4 (30 % respondentů) uvádějí, že o tvrzeních nikdy neslyšeli, přesto označili odpověď, že daným tvrzením dobře rozumí. Pro ověření samohodnocení u dotázaných respondentů byla sestavena následující otázka č. 6.

Tabulka 1: Jak respondenti rozumí tvrzením

Známky	Počet odpovědí	Počet odpovědí (%)
1	5	4
2	15	12
3	53	42
4	22	18
5	30	24
Bez odpovědi	78	38

Zdroj: Vlastní šetření

Graf 8: Jak respondenti rozumí tvrzením

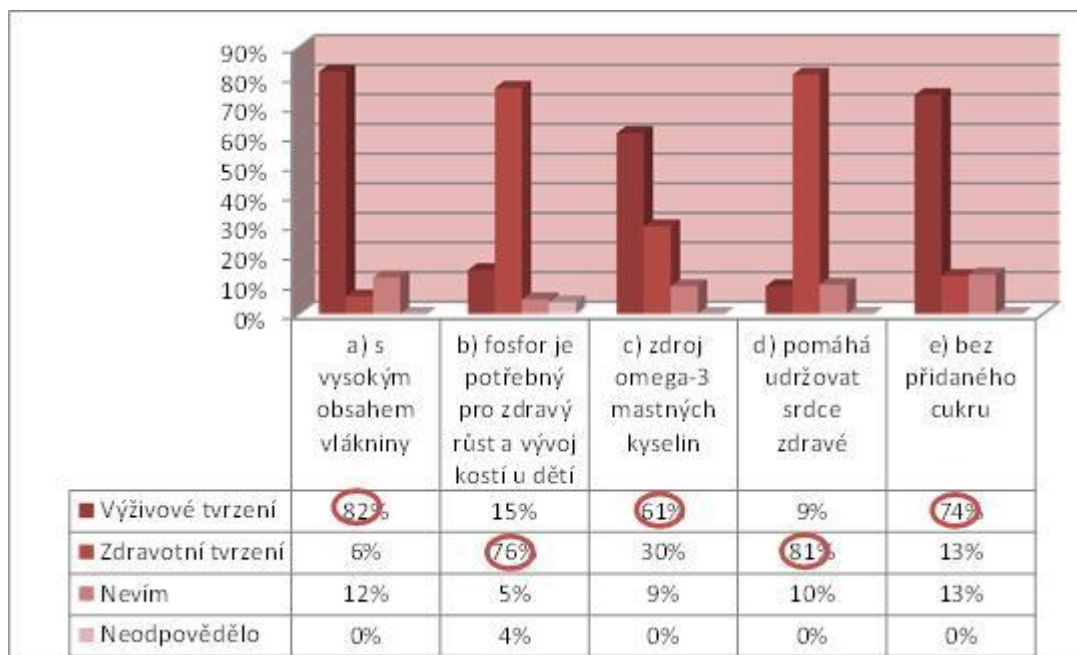
Zdroj: Vlastní šetření

6) Dokážete rozlišit výživové a zdravotní tvrzení u níže uvedených příkladů?

Respondentům bylo předloženo 5 tvrzení, u kterých si měli ověřit, jak tvrzením rozumí a zda jsou schopni je rozlišit. Všichni respondenti se pokusili na otázku č. 6 odpovědět a to i ti, kteří tvrzením moc nerozumí nebo vůbec nerozumí. Ukazuje se zde zajímavý výsledek. Většina respondentů dokáže zcela přesně označit správně, zda se jedná o zdravotní či výživové tvrzení a to aniž by o nich někdy slyšela.

- Tvrzení „s vysokým obsahem vlákniny“** patří mezi schválená výživová tvrzení. Tvrzení správně jako „výživové tvrzení“ označilo 82 % respondentů.
- Tvrzení „fosfor je potřebný pro zdravý růst a vývoj kostí u dětí“** patří mezi schválená zdravotní tvrzení. Tvrzení správně jako „zdravotní tvrzení“ označilo 76 % respondentů.
- Tvrzení „zdroj omega-3 mastných kyselin“** patří mezi schválená výživová tvrzení. Tvrzení správně jako „výživové tvrzení“ označilo 61 % respondentů.
- Tvrzení „pomáhá udržovat srdce zdravé“** se nachází v seznamu schválených „zdravotních tvrzení“. Tvrzení správně označilo 81 % respondentů.
- Tvrzení „bez přidaného cukru“** je na seznamu schválených „výživových tvrzení“. Jako výživové tvrzení správně označilo 74% respondentů.

Graf 9: Rozlišení zdravotních a výživových tvrzení

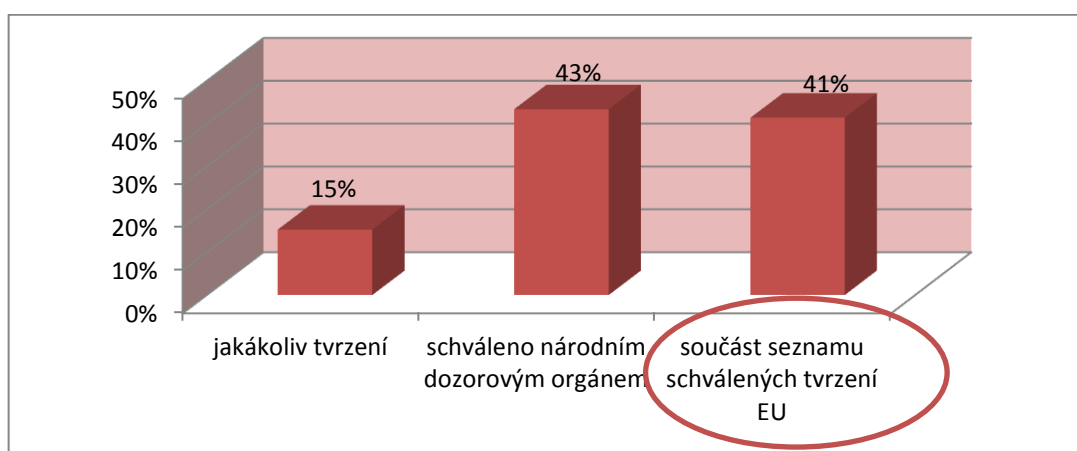

Zdroj: Vlastní šetření

7) Která tvrzení lze uvést na obale?

U této otázky měli respondenti uvést, jaká tvrzení mohou být na obalech uváděna. Jako první byla uvedena varianta, že lze uvést *jakékoliv tvrzení*, tuto odpověď volilo 15 % respondentů. Další z nabízených možností bylo, zda je možné uvést tvrzení na základě schválení národním dozorovým orgánem. Tuto možnost volilo 43 % respondentů. Správnou odpověď, že lze uvést tvrzení pouze pod podmínkou, jsou-li součástí seznamu schválených tvrzení EU, volilo 41 % respondentů.

Graf 10: Tvrzení, která lze uvést na obale

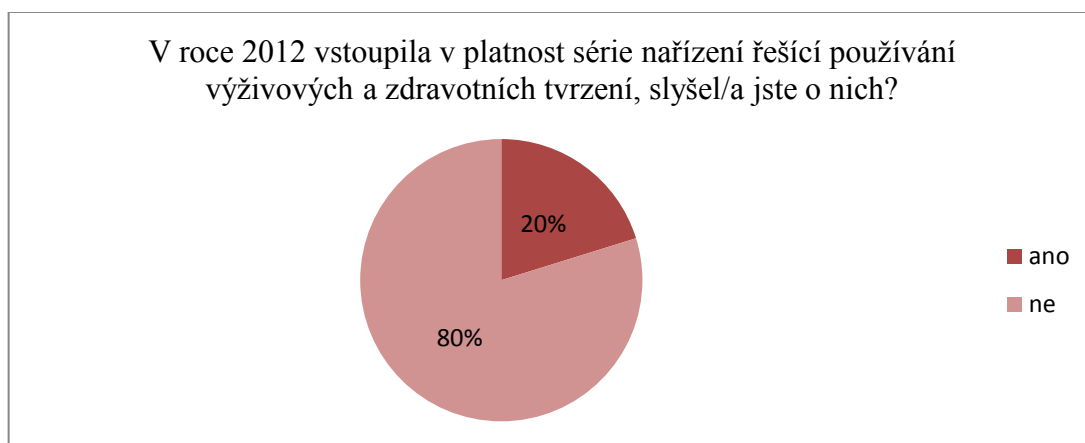

Zdroj: Vlastní šetření

8) V roce 2012 vstoupila v platnost série nařízení řešící používání výživových a zdravotních tvrzení, slyšel/a jste o nich?

Tato otázka měla za cíl zjistit, zda respondenti slyšeli o nařízeních, vstupujících v roce 2012 v platnost. Jak Graf č. 11 ukazuje, 80 % respondentů o této sérii nařízení neslyšela.

Graf 11: Informovanost respondentů o sérii nařízení související s označováním tvrzení

Zdroj: Vlastní šetření

9) Bylo, dle vašeho názoru, nutné zpřísnění podmínek pro uvádění výživových a zdravotních tvrzení na potravinách?

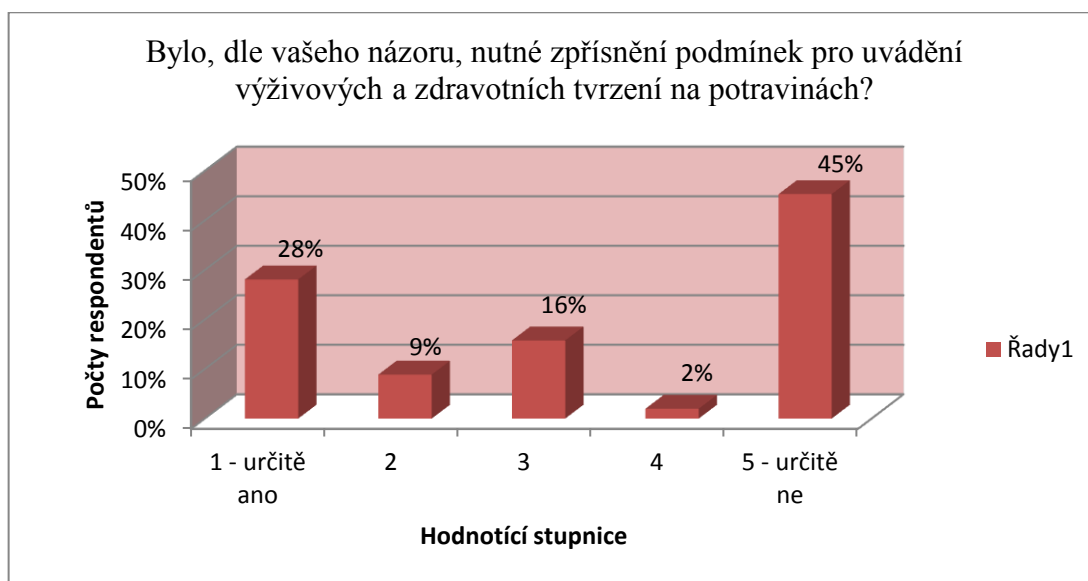
Otázka č. 9 směřovala ke zjištění, zda podle respondentů, bylo nutné zpřísnění podmínek pro uvádění výživových a zdravotních tvrzení na potravinách. Přesto že, respondenti v předcházející otázce odpověděli, že o sérii nových nařízení neslyšeli, tak 53 % respondentů, vnímá zpřísnění podmínek jako potřebné, zatím co 45 % respondentů cítí, že zpřísnění podmínek určitě nutné není. Zajisté to má souvislost s pocitem respondentů, že některým údajům na obalech nemohou věřit a některé údaje jim chybí.

Tabulka 2: Nutnost zpřísnění podmínek uvádění tvrzení na potravinách

Známky	Počet odpovědí	Počet odpovědí (%)
1- určitě ano	57	28
2	18	9
3	32	16
4	4	2
5 - určitě ne	92	45

Zdroj: Vlastní šetření

Graf 12: Nutnost zpřísnění podmínek uvádění tvrzení na potravinách

Zdroj: Vlastní šetření

10) Odhadnete, která z následujících tvrzení budou na základě nové právní úpravy povolena?

Úkolem této otázky bylo u respondentů ověřit, zda daným tvrzením rozumí a zda znají podmínky použití těchto tvrzení.

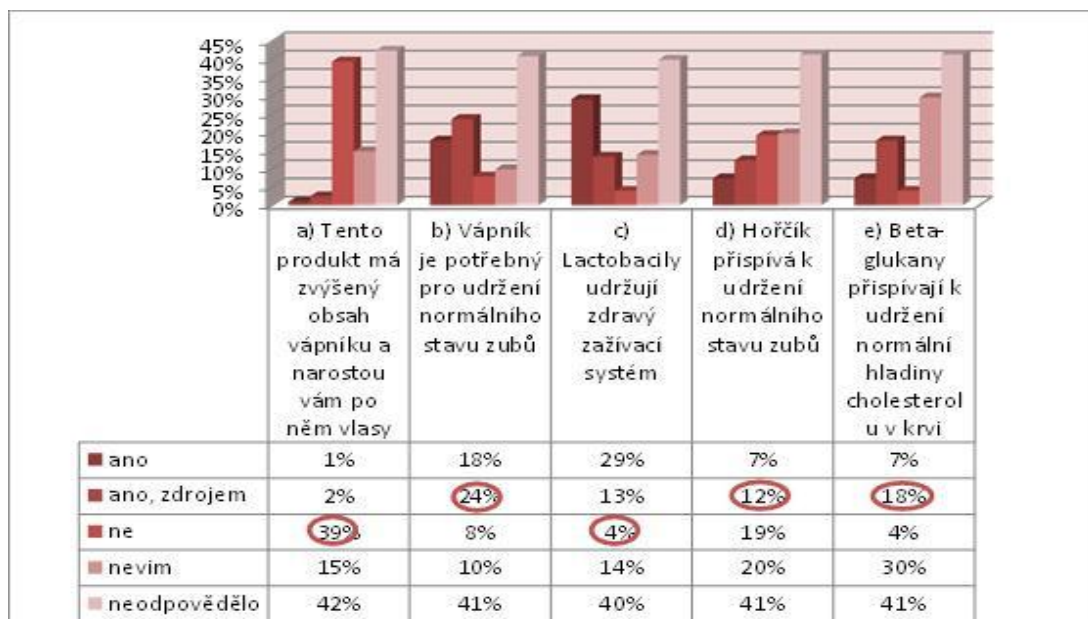
- Tvrzení „tento produkt má zvýšený obsah vápníku a narostou vám po něm vlasy“ nepatří** mezi schválené zdravotní tvrzení a tudíž nemůže být na obalech použito. U této otázky pouhých 39 % respondentů odpovědělo, že toto tvrzení nelze použít.
- Tvrzení „vápník je potřebný pro udržení normálního stavu zubů“ je součástí** seznamu schválených zdravotních tvrzení a lze jej použít pouze za podmínky, pokud je přinejmenším zdrojem vápníku. U této otázky odpovědělo správně 24 %

respondentů. Poměrně shodné procento (18 %) respondentů uvedlo, že uvedené tvrzení lze uvést na obale, ale již nezná podmínku pro možnost uvedení tohoto tvrzení.

- c) **Tvrzení „lactobacily udržují zdravý zažívací systém“** *není* na seznamu schválených zdravotních tvrzení, tudíž jeho použití není povoleno. Správně odpověděla pouhá 4 % respondentů. Zde je zřejmé, že respondenti mají toto tvrzení v podvědomí, jako schválené a použitelné, v souvislosti s mléčnými výrobky. Není jim však už známa informace o zamítnutí tohoto tvrzení, pro nedostatečné vědecké podložení příznivých účinků na zdraví člověka.
- d) **Tvrzení „hořčík přispívá k udržení normálního stavu zubů“** *spadá* opět *do* seznamu schválených zdravotních tvrzení, s podmínkou možnosti použití, že výrobek musí být přinejmenším zdrojem hořčíku. Toto tvrzení, jako povolené, vnímá pouhých 7 % respondentů.
- e) **Tvrzení „beta-glukany přispívají k udržení normální hladiny cholesterolu v krvi“** *spadá do* seznamu schválených zdravotních tvrzení. Podmínkou požití je, že toto tvrzení lze použít pouze u potravin, které obsahují nejméně 1 g beta-glukanů z ovsa, ovesných otrub, ječmene, ječných otrub. Správnou odpověď označilo 18 % respondentů.

U této otázky se již projevuje skutečnost, že se běžný spotřebitel neorientuje v oblasti schválených / neschválených zdravotních a výživových tvrzení. Toto již vyžaduje hlubší zájem o potraviny a informace na nich uváděné. Existenci výživových a zdravotních tvrzení vnímají běžní spotřebitelé spíše jen velmi zběžně, spíše intuitivně.

Graf 13: Odhad možného použítí tvrzení na obalech

Zdroj: Vlastní šetření

4.1.3 Závěrečné vyhodnocení dotazníkového šetření

V dnešní době, kdy trh nabízí širokou škálu výrobků, je snahou většiny výrobců odlišit své výrobky od výrobků konkurence. Hledají tak řešení, která jim umožní odlišit vlastní výrobek a učinit ho tak pro spotřebitele zajímavým a vyhledávaným.

Jednou z cest je informování spotřebitele o vlastnostech výrobku, které mohou nějakým způsobem příznivě působit na lidský organismus. Jako nejvhodnější prostředek pro přenos takovýchto informací od výrobce na konečného spotřebitele se jeví obal výrobku. Pro spotřebitele je podstatné, aby se v široké škále výrobků uměli dobře orientovat a vybrali si takové produkty, které co nejlépe uspokojí jejich potřebu. Proto je velmi důležité, aby informace uvedené na obalech výrobků byly přehledné a spotřebitelům srozumitelné. Označování výrobků a především uvádění výživových a zdravotních tvrzení podléhá regulaci (seznamy schválených tvrzení EFSA) a výrobci jsou povinni respektovat nařízení, která tuto oblast upravují. Jedná se nejen o označování, ale také o jakoukoli prezentaci výrobku (např. reklama). Uvedení těchto tvrzení na obale výrobku však ještě nezaručuje jeho úspěšný prodej, jelikož spotřebitel tyto informace nemusí vyhledávat.

V rámci konkurenčního boje dochází ke „klamání spotřebitele“. Nejčastěji se jedná o oblast složení produktů: využívání náhražek nebo nedeklarované složky potravin. Jako aktuální kauzu spojenou s klamáním spotřebitele neuvedením složky v obsahu lze uvést nedeklarované koňské maso použité jako náhražku hovězího masa.

Ke klamání spotřebitele dochází i použitím neschváleného výživového či zdravotního tvrzení. K prvnímu obvinění použití neschváleného zdravotního tvrzení podléhá výrobek, doplněk stravy Beta karoten 25 000 i.u. 60 cps.

Tento výrobek na svém obale obsahuje sedm zdravotních tvrzení. Výrobce je obviněn, že tato tvrzení používá neoprávněně, jelikož nejsou součástí schváleného seznamu zdravotních tvrzení.⁴

⁴ První žaloba proti neschváleným zdravotním tvrzením cílí na beta karoten. Apatykář@. [online dne]. [Cit. 14. 2. 2013]. Poslední aktualizace 21. 2. 2013. Dostupné z: <http://lekarenstvi.apatykar.info/lekarenstvi-u-nas/clanek-2353/>

Základní otázkou, kterou se práce zabývá v rámci dotazníkového šetření, je jak spotřebitelé použít těchto zdravotních a výživových tvrzení na obalech potravin vnímají a zda jsou o nich dostatečně informováni.

Na základě dotazníkového šetření bylo zjištěno, že ne všichni spotřebitelé tato tvrzení vyhledávají nebo jim správně rozumí. Respondenti se nejvíce zajímají o údaje týkající se data trvanlivosti, složení a názvu výrobku. Zato nejméně vyhledávají údaje týkající se zdravotních a výživových tvrzení. Vědecký výbor⁵ pro potraviny v roce 2003 provedl výzkum a dospěl k podobným výsledkům. Zjistil, že nejčastějším údajem, který respondenty zajímal, byl datum spotřeby a složení, jedna třetina respondentů se zajímala o nutriční hodnoty a zanedbatelné procento dotázaných se zajímalo o zbývající údaje. Je zajímavé, že spotřebitele zajímá jen tak málo informací na obalech. Ve vlastním zájmu spotřebitelů by mělo být věnováno více pozornosti všem uvedeným údajům na obalech, protože pouze kompletní informace o výrobcích vedou ke snazší orientaci a výběru těch nejlepších produktů pro jejich zdraví. Šetření ukazuje na nutnost spotřebitelům tento přínos informací uváděných na obalech neustále zdůrazňovat. K šíření informací ohledně výživových a zdravotních tvrzení, ale i informací o složení a nutričních hodnotách by určitě pomohla rozsáhlejší kampaň, která by probíhala pod patronací státu. To by mohlo napomoci spotřebitelům poskytnout návod jak informace číst a jak je využít pro své zdraví.

Nutnost zpřísnit podmínky pro uvádění výživových a zdravotních tvrzení na obalech vnímá téměř polovina dotazovaných respondentů. Jedním z důvodů může být fakt, že většina respondentů údajům na obale, včetně výživových a zdravotních tvrzení, nerozumí nebo jim nevěří. Příčinou může být opět nízká informovanost o dané problematice. Ukázalo se, že spotřebitelé poměrně dobře rozlišují, zda se jedná o tvrzení výživové nebo zdravotní, ale nedokážou posoudit, zda je toto tvrzení v souladu s platnou legislativou a jeho uvedení na obale je oprávněné.

Protože označování potravinových výrobků a výběr vhodných výživových či zdravotních tvrzení je mou každodenní prací, dobře vím, že zorientovat se v této problematice není někdy snadné ani pro výrobce, natož pro spotřebitele. Velký vliv na „informovanost“ spotřebitelů, má reklama. Zřetelné je to například u tvrzení

⁵ RUPRICH, Jiří. Tiskové setkání „Proč číst obaly potravin?“. *Zájem spotřebitelů o údaje uváděné na obalech potravin*. [online] [Cit. 13. Července 2005]. Dostupné z: www.zdravykorinek.cz/Files/pro.../tm_pruzkum_cteni%20obalu.doc

souvisejících s lactobacily či probiotiky. Tato tvrzení jsou často spojována s mléčnými výrobky nebo doplňky stravy. Obrázek č. 4, představuje výrobek, obsahující probiotické kultury: *Lactobacillus plantarum*, *Lactobacillus rhamnosus*, *Lactobacillus bulgaricus*, *Lactobacillus acidophilus*, *Bifidobacterium bifidum*. Výrobce však na tomto výrobku použité tvrzení *pomáhá udržovat zdravá střeva*, nemůže použít, jelikož tvrzení není na seznamu schválených tvrzení. www.aspczech.cz [cit. 29. 3. 2013]

EFSA i přes množství vědeckých výzkumů neschválila použití tvrzení pro lactobacily či probiotiky, v souvislosti s uváděním zdravotních účinků na organismus. To je důvodem, proč je výrobci na svých výrobcích nemohou používat.

Obrázek 4: Doplněk stravy Lepicol plus

Zdroj: www.aspczech.cz

4.2 Analýza aplikace tvrzení na sortimentu vybrané firmy

V druhé části práce byla provedena analýza, jakým způsobem jsou aplikována zdravotní a výživová tvrzení na sortimentu dvou vybraných firem.

Již řadu let jsem zaměstnancem firmy Extrudo Bečice, s r.o. Z tohoto důvodu je jednou ze dvou vybraných firem právě Extrudo Bečice, s r.o. Využila jsem zde vlastní znalosti a zkušenosti v dané problematice, zavedenou praxi firmy a znalosti a zkušenosti kolegů. Produktem firmy Extrudo Bečice, s r.o. jsou extrudované výrobky.

Pro možné srovnání byla oslovena velká zavedená firma, která má již více jak stoletou tradici a působí v průmyslu mlékárenském.

4.3 Charakteristika vybrané firmy

Extrudo Bečice, s r.o. je potravinářská firma zabývající se výrobou zdravé výživy a dietních, v poslední době zejména bezlepkových, potravin. Od roku 1994 je firma pokračovatelem původní přidružené výroby ZD Žimutice.

Hlavním zaměřením je výroba křehkých chlebů a instantních polotovarů. Použita je velmi šetrná technologie – extruze (mikrovar). Firma všechny své výrobky vyrábí podle vlastních receptur s důrazem na optimální nutriční složení vztažené ke speciálním dietním potřebám a zásadám zdravé výživy.

Historie firmy

Prvotní počátky firmy sahají do roku 1990, kdy byla nakoupena technologie od firmy Schaff Technologie Gmh pro výrobu extrudovaných výrobků. Následně v roce 1991 byla technologie uvedena do provozu a současně zahájena výroba pod značkou „Žimutický chléb“. O dva roky později vzniká samostatná jednotka ZD Žimutice - Extrudo a současně je registrována ochranná známka KNUSPI.

Zásadní zlom nastává v roce 1994, kdy dochází k odkoupení a transformaci SV ZD Žimutice na EXTRUDO Bečice, s r.o. Vlastníkem firmy se stává Ing. Martin Fuchs. Jeho cílem je zaměřit se na výrobu potravin vhodných pro diabetiky a bezlepkovou dietu. Firma tak začíná rozšiřovat své portfolio o řadu nových výrobků a úspěšně je usazuje na tuzemském trhu.

Zájem ucházet se o zahraniční zakázky a zajištění systému kvality vyvolá potřebu získat certifikáty kvality. Postupně se tak daří firmě získat v letech 1998 – 2001 certifikáty na výrobu BIO produktů (1998), ISO 9001-2001 (2000) a BRC certifikát (2001).

V roce 2002 vstupuje do firmy zahraniční investor firma KAVLI Holding AS, který firmě pomůže navýšit základní jmění.

Druhým zlomovým obdobím pro firmu je počátek budování nové značky EXTRUDO. Tím je rok 2010, kdy firma prodává svou ochrannou známku KNUSPI.

V roce 2012 se daří majiteli Ing. Martinu Fuchsovi získat firmu zpět do 100 % vlastnictví a firma se tak stává opět ryze českou firmou. Vzhledem k úspěšnému budování nové značky EXTRUDO, která se postupně dostává do podvědomí lidí a

stálému rozšiřování portfolia o nové a nové kvalitní výrobky zaměřené zvláště na bezlepkovou produkci, se firma rozhoduje pro rozšíření svých výrobních prostor.

V současnosti firma chystá výstavbu nové provozovny, ve které bude vyrábět pouze výrobky určené pro bezlepkovou dietu. Provoz v nové provozovně by měl být zahájen koncem roku 2013.

Profil firmy

Název	Extrudo Bečice, s r.o.
Právní forma	společnost s ručením omezeným
Sídlo	Bečice 7, 375 01 Týn nad Vltavou
Statutární orgán	Ing. Martin Fuchs
Počet zaměstnanců	50

Předmět podnikání

Výroba potravinářských výrobků, pekařství, cukrářství, zprostředkování obchodu, zprostředkování služeb, specializovaný maloobchod, velkoobchod

Technologie výroby

Výrobky EXTRUDO Bečice s r.o., jsou vyráběné technologií extruze. Při extruzi je na suroviny působeno vysokou teplotou a tlakem, kdy dochází k tepelně mechanickému ošetření surovin. Vzhledem k tomu, že tyto dvě veličiny působí na suroviny po velmi krátkou dobu, většina živin (sacharidy, vláknina), obsažených v surovině se štěpí na jednodušší, pro člověka lépe stravitelné živiny. Tento proces je tak velmi šetrný k použitým surovinám.

Výrobní portfolio

Výrobky Extrudo Bečice s.r.o., jsou rozděleny do několika skupin. Většina z výrobků je vyráběna také v BIO kvalitě.

Křehké extrudované plátky

Bez lepku: Crispbread Jarní zelenina, Crispbread Cibulový s pohankou, Crispin's Amarantový jemně solený, Křehký plátek Kukuřičný

Lepkové: Crispbread 3 druhy sýra, Crispbread Graham s bylinkami, Crispin's Bio Špaldový, Crispin's Bio 7- zrný, Křehký plátek Švédský, Křehký plátek Grahamový.

Cereální tyčky

Bez lepku: Crispin's Bio kukuřičná tyčka, Crispin's Amarantová tyčka delicates, Vanilková tyčka, Kakaová tyčka.

Lepkové: Bio Žitná tyčka jemně solená, Bio Žitná tyčka česneková, Crispin's Žitná tyčka jemně solená.

Instantní směsi a strouhanky

Bez lepku: Falafel směs, Hummus směs, Římské lívanečky, Římské placičky, Sýrové krokety, Hrachová jemná polévka, Cizrnová polévka gulášová, Kukuřičná strouhanka křupavá, Kukuřičná strouhanka speciál, Kukuřičná strouhanka s lupínky.

Instantní mouky

Bez lepku: Luštěninové mouky (hrachová, čočková, fazolová, cizrnová), Rýžová mouka, Kukuřičná mouka.

Lepkové: Pšeničná mouka, Žitná mouka, Bio Špaldová

Nativní mouky

Bez lepku: Rýžová mouka, Jáhlová mouka, Pohanková mouka, Cizrnová mouka, Kukuřičná mouka, Čočková mouka, Fazolová mouka, Hrachová mouka.

Při výrobě produktů nejsou používány konzervanty, barviva ani aroma. Filosofie firmy je, vyrábět pouze z přírodních, čistých a kvalitních surovin. Suroviny jsou pro výrobu vybírány tak, aby svými vlastnostmi mohly něčím obohatit daný výrobek. Například vysokým obsahem vlákniny, nízkým obsahem tuků aj.

Inspirací pro významný nutriční benefit *vláknina*, byly výrobky značky Wasa, která má ve své řadě Fiber, chleby s obsahem vlákniny až 24 %. Díky snaze přiblížit se zmiňovanému obsahu vlákniny a pečlivému vybírání surovin pro sestavování jednotlivých receptur, se daří obsah vlákniny držet v rozmezí od 8 až 19 %. Na řadu výrobků tak lze použít výživové tvrzení *s vysokým obsahem vlákniny*. Obsah vlákniny ve výrobcích, jak již bylo řečeno, je převážně využíván z použitých surovin (celozrnné mouky, kukuřičných a pšeničných otrub). Legislativa povoluje uvedení tvrzení *s vysokým obsahem vlákniny* pouze u potravin obsahujících minimálně 6 g vlákniny na 100 potraviny.

Snahou firmy je dostatečně informovat zákazníky o vlastnostech svých výrobků, proto se firma snaží uvádět veškeré informace na obalech svých výrobků a to v souladu s platnou legislativou týkající se označování potravin. Na vybraných výrobcích, splňující požadavky pro použití tvrzení, firma využívá výživová tvrzení. V Tabulce č. 3 je uvedeno, u kterých skupin výrobků Extrudo Bečice, s.r.o. jsou výživová tvrzení uplatněna.

Zdravotní tvrzení na výrobcích firma neuvádí. Jelikož použití nových zdravotních tvrzení vyžaduje úpravy na stávajících obalech, prozatím firma o jejich uvádění na obalech neuvažuje. Vhodnou formou, kde v této chvíli, vhodně vybraná tvrzení mohou být firmou využita, je propagace (např. reklama) příslušných výrobků, při níž bude upozorněno na pozitivní vlastnosti těchto výrobků.

Tabulka 3: Použití výživových a zdravotních tvrzení u jednotlivých skupin výrobků

	Křehké plátky	Instantní směsi, strouhanky	Instantní mouky	Nativní mouky
Výživová tvrzení	Ano	Ano	Ne	Ne
Zdravotní tvrzení	Ne	Ne	Ne	Ne

Zdroj: Vlastní

Příklady výrobků, na kterých firma uvádí výživová tvrzení

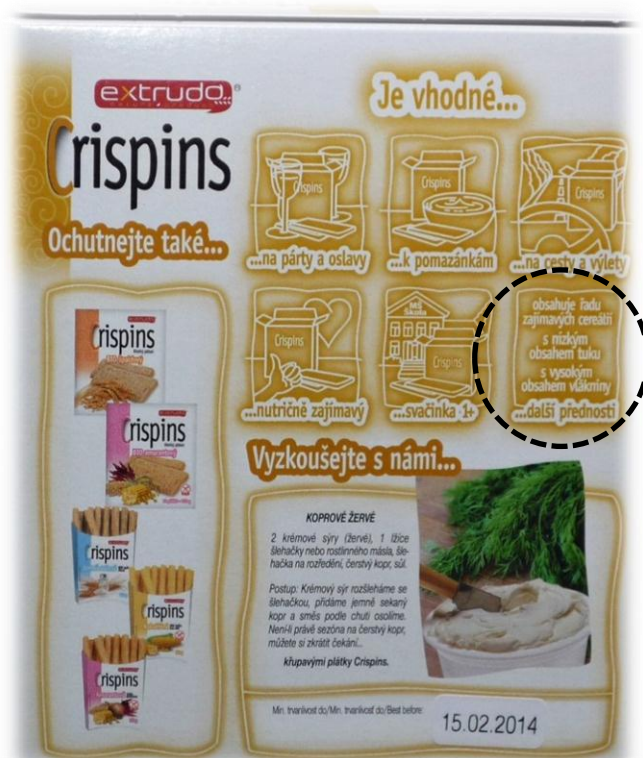
Křehké extrudované plátky

Křehké extrudované plátky jsou vyráběny technologií extruze a jejich receptury jsou sestavovány tak, aby byly chleby nejen chutné, ale zároveň, aby vybraným benefitem oslovovaly své zákazníky. Nejčastějším benefitem je *vysoký obsah vlákniny*. Výživové tvrzení *vysoký obsah vlákniny* může firma použít na všech výrobcích, které obsahují více jak 6 g vlákniny na 100 g potraviny.

Dalším ze schválených výživových tvrzení, které je použito na vybraných výrobcích, je tvrzení *s nízkým obsahem tuku*. Lze jej uvést u výrobků, které neobsahují více než 3 g tuku na 100 g potraviny.

Obě tato tvrzení jsou použita u nové řady křehkých plátků řady Crispin's, která splňuje obě uvedené podmínky. Jedná se o Amarantový plátek jemně solený, Bio křehký plátek 7 - zrnný (Obrázek č. 5) a Bio Křehký plátek žitný.

Obrázek 5: Křehký plátek 7 - zrnný

Zdroj: Extrudo s r.o.

Instantní směsi

Další skupinou, která splňuje podmínky uvedení zmiňovaných tvrzení, jsou instantní směsi. Instantní směsi spadají do skupiny směsi určené pro přípravu pokrmů. Jejich příprava je velmi jednoduchá. Základní surovinou pro tyto směsi je cizrnová instantní mouka. Všechny instantní směsi jsou svým složením vhodné pro bezlepkovou dietu. Jedná se o Římské lívanečky (Obrázek č. 6) a Římské placičky. Na těchto výrobcích je použito výživové tvrzení *s vysokým obsahem vlákniny*.

Obrázek 6: Římské lívanečky

Zdroj: Extrudo s r.o.

Výběr výživových a zdravotních tvrzení

Výběr výživových a zdravotních tvrzení, následné ověření vhodnosti a správnosti použití provádí ve firmě odpovědný zaměstnanec, zabývající se touto problematikou. Nejdříve zhodnotí u jednotlivých potravin složení, případné významné množství nutričních hodnot a na základě výsledků hodnocení navrhovaná tvrzení ověří se schváleným seznamem výživových a zdravotních tvrzení. V případě nejasností si svůj výběr ověří externě u kvalifikované organizace. Při ověřování výběru tvrzení spolupracuje firma nejčastěji s Potravinářskou komorou ČR, s oddělením pro legislativu.

Očekávání od použití výživových a zdravotních tvrzení

Firma od použití vhodných výživových, případně zdravotních tvrzení očekává, větší informovanost spotřebitelů o jejích výrobcích, zvláště pak o zvláštních nutričních parametrech výrobků. Důležitým aspektem je, že prodej svých výrobků zaměřuje na zdravou výživu, dietní a zvláště bezlepkovou výživu. Díky informovanosti spotřebitelů o jejích výrobcích může očekávat i větší nárůst prodeje.

Nové požadavky na výživová a zdravotní tvrzení v souvislosti s nařízením o výživových a zdravotních tvrzeních však vnímá jako ne zcela pozitivní. Jako důvod uvádí přehnané požadavky na prokazování přínosu složek. V seznamu schválených zdravotních tvrzení se objevuje celá řada použití pro vitamíny a minerální látky. Pro firmu použití některých z těchto tvrzení je však bezpředmětné, jelikož samotné suroviny neobsahují takové významné množství pro možnost uvedení na obalech. Možnost přidat vitamíny či minerální látky jako jednu ze složek složení je nepraktická, vzhledem k špatné termostabilitě vitaminů a minerálních látek při použité technologii extruze.

Snahou firmy je odlišit se od jiných firem přirozeností potravin a zpracováním přírodních ne zcela běžně využívaných obilovin a luštěnin. Vyjmenovat lze například pohanku, amarant, quinou, oves, z luštěnin pak cizrna a hrách. U svých produktů se firma zaměřuje především na vlákninu a to pro její blahodárny vliv na peristaltiku střev. Jako jeden z dalších účinků vlákniny je její schopnost vyvolávat pocit sytosti. To má velký význam u různých redukčních diet, při hubnutí, kde se stává vláknina nezastupitelná. Doporučuje se přísun 25 – 30 g nerozpustné vlákniny denně. Pro výrobky s vysokým obsahem vlákniny je možné použití zdravotních tvrzení

souvisejících s *vlákninou z pšeničných otrub, ze zrn ovsa a ječmene*, mající příznivý vliv na zvýšení objemu stolice.

Některé z vyráběných výrobků firmou Extrudo, mají ve svém složení oves. Zde se ze schváleného seznamu tvrzení nabízí využití tvrzení související s beta-glukany, které přispívají k udržení normální hladiny cholesterolu v krvi. Firma jistě bude hledat vhodný výrobek, na kterém toto tvrzení bude moci využít.

Firma M

Pro srovnání zde uvádím využití výživových a zdravotních tvrzení renomovanou firmou z mlékárenského průmyslu, která má více jak 250 zaměstnanců a jejíž historie sahá až na úplný začátek 20. století. Na žádost firmy pouze anonymně.

Mlékárenský průmysl poměrně často používá pro označení svých výrobků výživová nebo spíše zdravotní tvrzení. Mezi mlékárenské výrobky se řadí mléko, jogurty, zakysané mléčné nápoje, másla, sýry a smetany. Firma má ve své nabídce širokou škálu mléčných výrobků. Jak sama uvádí, snahou je nabídnout zákazníkům kvalitní, nutričně hodnotné a chutné potraviny bez přídavků konzervantů, barviv a aromat.

Řada výrobců mlékárenských výrobků používá výživová nebo zdravotní tvrzení. Nejčastějším tvrzením, které výrobci mlékárenských výrobků využívali, byla informace o obsahu „*probiotik*“ a jejich příznivému účinku na trávicí systém. Ovšem toto tvrzení, jak již bylo zmíněno výše, nebylo přidáno na seznam schválených tvrzení. Firmy, používající toto tvrzení na svých výrobcích, jsou již nuceny uvedené tvrzení z obalu odstranit.

Pro získání informací, zda a jakým způsobem jsou ve firmě využívána výživová a zdravotní tvrzení na obalech, byla firma oslovena krátkým dotazníkem (Příloha č. 3). Otázky byly položeny tak, aby bylo zjištěno, jakým způsobem firma aplikuje na svých výrobcích výživová nebo zdravotní tvrzení. Další komunikace k získání doplňujících informací probíhala elektronicky.

1. Používáte na svých výrobcích zdravotní a výživová tvrzení?

Firma M, v odpovědi na tuto otázku uvedla, že na svých výrobcích uvádí výživová i zdravotní tvrzení.

Výživová tvrzení typu „*zdroj vápníku*“, „*zdroj bílkovin*“ používá celkem u 20 druhů svých výrobků.

Zdravotní tvrzení typu „*zinek přispívá k normální funkci imunitního systému*“ a „*vitaminy B6 a B12 přispívají k normální funkci imunitního systému*“ používají u 2 druhů výrobků.

2. Jakým způsobem provádíte výběr výživových a zdravotních tvrzení?

Výběr výživových a zdravotních tvrzení ve firmě M je prováděn odpovědným zaměstnancem v kombinaci s ověřením vybraného tvrzení externí kvalifikovanou organizací. Nejčastěji je využíváno služeb Potravinářské komory ČR a MZ. Firma vnímá u Potravinářské komory ČR lepší úroveň a rozsah informací o novelách souvisejících s výživovým a zdravotním tvrzením než u MZ.

3. Co očekáváte od použití výživových a zdravotních tvrzení? Museli jste provést nějaké úpravy na obalech?

Jako každá firma, také firma M musí něčím odlišit své výrobky od konkurence. Jednou z možných variant je použití na svých vybraných výrobcích výživové nebo zdravotní tvrzení. U některých výrobců uvádí výživové tvrzení na základě dostatečného množství dané živiny ve výrobku. U jiných pak volí uvedení zdravotních tvrzení. Pro obhájení obchodního názvu XX u jednoho z vlastních výrobců bylo nutné rozšířit portfolio jeho složek o zinek a obal doplnit o zdravotní tvrzení „zinek přispívá k normální funkci imunitního systému“. Pokud by tuto změnu neprovedli, zmíněný výrobek by museli přejmenovat. Veškeré tyto požadavky nutí firmu k úpravám obalů. Úpravy firmě způsobují dodatečné náklady na výrobky, přesto však jsou výživová a zdravotní tvrzení používána. Jsou vnímána především jako nástroj pro lepší informovanost zákazníků o výrobcích a firma věří, že označení výrobců vhodně vybraným tvrzením, pomůže k větší prodejnosti. Dále tak má možnost vyzdvihnout zvláštní nutriční parametry výrobců.

4. Jak vnímáte nové požadavky na označování výživovými a zdravotními tvrzeními?

Firma M vnímá nové požadavky na výživová a zdravotní tvrzení v souvislosti s nařízením o výživových a zdravotních tvrzeních jako přehnané, zvláště v souvislosti s prokazováním přínosu tvrzení. Jako příklad uvedla probiotika, která se prodávají jako léčivo a přesto se při posuzování nedostala na seznam schválených zdravotních tvrzení.

5 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaký spotřebitelé zaujmají postoj k výživovým a zdravotním tvrzením a jak se vybrané firmy vypořádávají s aplikací těchto tvrzení na svých výrobcích.

Důležitým faktorem pro každého z nás je, uvědomit si zásadní význam potravin pro naše zdraví. Zajistíme-li naši stravu pestrou a vyváženou, velmi pozitivně tím ovlivníme naše zdraví. A zdraví by pro nás mělo být to nejdůležitější.

Pro spotřebitele je podstatné, aby se v široké škále výrobků uměli dobře orientovat a vybrali si takové produkty, které co nejlépe uspokojí jejich potřebu a zajistí vyváženou stravu. Proto je velmi důležité, aby informace uvedené na obalech výrobků byly přehledné a spotřebitelům srozumitelné. Navíc na každém obale nesoucím zdravotní tvrzení musí být upozorněno na množství a způsob konzumace potravin k dosažení uvedeného příznivého účinku nebo varování před možným ohrožením zdraví při nadměrné konzumaci.

Lze konstatovat, že výživové a zdravotní tvrzení jsou další cennou pomůckou pro spotřebitele, jak se orientovat ve velkém množství potravinářských produktů a souvisejících informací. Budou-li spotřebitelé upřednostňovat potraviny podporující jejich zdraví a naopak omezovat ty, které by mohly jejich zdraví narušit nebo ohrozit, bude smysl těchto tvrzení naplněn.

Z dotazníkového šetření vyplynulo, jako největší slabina celého systému označování potravin zdravotními a výživovými tvrzeními, nedostatečná informovanost veřejnosti o tomto problému. Dle mého názoru je nejvhodnějším místem, kde začít vzdělávat spotřebitele, škola. Již zde by měla začít komplexní a odborná informovanost o celé problematice označování potravin zejména pak označování výživovými a zdravotními tvrzeními a jejich vlivu na spotřebitele. Tato iniciativa se ovšem neobejde bez zapojení státu a dalších státních organizací.

Důvěryhodnost informací však musí primárně zajistit samotný výrobce. A to předáním jasné a srozumitelné informace o výrobcích, včetně adekvátně zvolených výživových a zdravotních tvrzení. Pro výrobce je již nyní v platnosti série nařízení EU související s označováním potravin, jsou vydány seznamy schválených zdravotních tvrzení. Otázkou je, zda jsou všechny potravinářské firmy dostatečně informovány o problematice označování potravin výživovými a zdravotními tvrzeními. I zde by výrazně pomohlo aktivní zapojení státu a jiných státních organizací. Pomoc by mohla být poskytnuta například formou metodických návodů poskytnutých všem potravinářským firmám. Správné pochopení významu těchto tvrzení a regulérní používání pouze platných tvrzení jednotlivými firmami je základem pro to, aby se tato problematika stala postupně srozumitelnější i pro spotřebitele.

Sami výrobci potravin považují označování výživovými nebo zdravotními tvrzeními za přínosné. Označování výrobků těmito tvrzeními, se stává součástí konkurenčního boje o zákazníka. Důležitá je v tomto ohledu role efektivního dozoru pověřených organizací nad dodržováním pravidel, stanovených nařízením souvisejících s označováním zdravotními a výživovými tvrzeními.

Regulované označování potravin výživovými a zdravotními tvrzeními má velký význam, ale díky malé propagaci je nedoceněný a prozatím neplní svůj účel. Efektivně a systematicky na sebe navazující a vzájemně se doplňující aktivity (např. kampaně, odborné semináře, školení a besedy určené pro spotřebitele i výrobce) mohou zajistit rozsáhlejší osvětu o dané problematice a dostat se tak do hlubšího podvědomí jednotlivých subjektů.

6 Summary

The aim of this thesis was to find out what posture consumers adopt on nutrition and health claims and how the companies cope with applying these statements on the labels of their products.

It is important for all of us to realize the significant meaning of foodstuff for our life. The consumers must be able to orientate in a wide range of products and choose such goods which can satisfy their demand and guarantee balanced food. Therefore it is very important to state clear and comprehensible information on packages of products. Moreover each information about health claims given on the package label must point out what amount and way of consuming of the food is advisable to get a favourable effect, and warn against potential danger of life in case of excessive consumption. We can note that nutrition and health affirmation is another worthwhile aid for consumers so that they can orientate in a huge amount of nutritional products and related information.

The main drawback of the system of labeling the products with nutritional and health claims is lack of knowledge ability within public.

The producing company itself is obliged to assure the credibility of given information primarily by passing down clear and understandable information about their products including adequately chosen nutritional and health claims. A set of EU regulations for producers connected with labeling foodstuff has been developed and lists of approved health claims have been issued recently. The appropriate understanding of these meanings and regular use of solely valid claims is the basis for users' comprehension of this problem.

Regulated labeling of foods with nutrition and health claims has a great importance, but unfortunately due to low publicity it is not fully appreciated and it does not satisfy the purpose. It has not come into mind of single subjects of market so far. Considering all aspects it is possible to say that all concerned subjects active participation can noticeably help to promote using these claims, and that their mutual relations will be set so that they can lead to an effective co-operation.

Keywords: food, food labeling, nutrition claims, health claims, comparative claims, nutritional profiles

7 Použité zdroje a literatura

- [1.] PÁNEK, Jan. *Základy výživy*. 1. vyd. Praha: Svoboda Servis, 2002, 207 s. ISBN 80-863-2023-5
- [2.] DUPAL, Libor. *Rizika při nákupu zboží*. Vyd. 1. Brno: CP Books, 2005, x, 254 s. ISBN 80-251-0507-5.
- [3.] SUKOVÁ, Irena. *Průvodce označováním potravin*. 1. vyd. Praha: Ústav zemědělských a potravinářských informací, 2006, 36 s. ISBN 80-727-1174-1
- [4.] VEBER, Jaromír. *Řízení jakosti a ochrana spotřebitele*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002, 163 s. ISBN 80-247-0194-4.
- [5.] KOPŘIVA, Vladimír. Nařízení Evropských společenství o výživových a zdravotních tvrzení při označování potravin. *Výživa a potraviny*. Praha: Výživa servis s r.o., 2008, roč. 63, č. 2, s. 32 – 33. ISSN 1211 – 846x
- [6.] PERLÍN, Ctibor. *Označování potravin* [online]. Poslední změna duben 2010 [Cit. 2012-03-11]. Dostupné z: <http://cl.lf1.cuni.cz/p53495318/>
- [7.] JANOTOVÁ, Lucie. Označování potravin. *Kvalita potravin*. Šumperk: QUALIFOOD s r.o., 2012, roč. 12, č. 1, s. 32. ISSN 1213-6859
- [8.] WINKLEROVÁ, Daniela. *Tvrzení na obalech potravin musí být srozumitelná, a hlavně prokázána* [online].[Cit. 21. 8. 2012]. Dostupné z: <http://www.vitalia.cz/clanky/zdravotni-tvrzeni-na-obalech-potravin/>
- [9.] MATES, František. Vývoj označování potravin a co bude dále?. *Potravinářská revue*. Praha: AGRAL spol. s r.o., 2011, roč. 7, č. 7, s. 72 – 73. ISSN 1801 – 9102
- [10.] BENDL, Petr. *Novela zákona o potravinách*. [online].[Cit. 13.11.2012]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/179896/TK_Novela_zakona_o_potravinach.pdf
- [11.] RUPRICH, Jiří. Tiskové setkání „Proč číst obaly potravin?“. *Zájem spotřebitelů o údaje uváděné na obalech potravin*, [online].[Cit. 13. Července 2005]. Dostupné z: www.zdravykorinek.cz/Files/pro.../tm_pruzkum_cteni%20obalu.doc
- [12.] ČIKAROVÁ, Klára. *Konec lživých tvrzení. Nebo malých výrobců* [online]. Poslední aktualizace 19. 6. 2012 [Cit. 20. 6. 2012]. Dostupné z: <http://eregal.cz/c1-56208940-konec-lzivych-tvrzeni-nebo-malych-vyrobcu>
- [13.] ČIKAROVÁ, Klára. Konec lživých tvrzení. Nebo malých výrobců. *Regal: marketing a management obchodu*. Praha: ECONOMIA, 2012, roč. VIII, č. 6 – 7, s. 20 – 21. ISSN 1801-4453

- [14.] *Potraviny. Označování potravin a obaly* [online]. Ministerstvo zemědělství, © 2009-2011. Poslední změna 2. 11. 2012 [Cit. 2. 11. 2012]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/potraviny/oznacovani-potravin-a-obaly/>
- [15.] *Bezpecnostpotravin.cz: Návrh na řešení výživových profilů pro uvádění výživové hodnoty* [online]. 2008 [Cit. 16. 12. 2008]. Dostupné z: [http://www.bezpecnostpotravin.cz/navrh-na-reseni-vyzivovych-pro-uvadeni-vyzivove-hodnoty.aspx](http://www.bezpecnostpotravin.cz/navrh-na-reseni-vyzivovych-profilu-pro-uvadeni-vyzivove-hodnoty.aspx)
- [16.] *MZ: Národní seznam zdravotních tvrzení* [online]. 2007 [Cit. 10. 10. 2008]. Dostupné z: http://www.mzcr.cz/Verejne/dokumenty/narodni-seznam-zdravotnich-tvrzeni_2588_1694_5.html
- [17.] *Foodnet. Informační systém PK ČR: Zdravotní tvrzení podle čl. 13 odst. 1 - postup při aplikaci po uplynutí přechodného období* [online]. 2012 [Cit. 21. 11. 2012]. Dostupné z: <http://www.foodnet.cz/polozka/?jmeno=Zdravotn%C3%AD+tvrzen%C3%AD+podle+%C4%8DI.+13+odst.+1+-+postup+p%C5%99i+aplikaci+po+uplynut%C3%AD+p%C5%99echodn%C3%A9ho+obdob%C3%AD&id=34603>
- [18.] BELLOFATTOVÁ, Miriam. *Pohled SZPI na problematiku a dohled nad dodržováním Nařízení o výživových a zdravotních tvrzeních – otázky interpretace a přechodného období pro neschválená zdravotní tvrzení.* [online]. 2012 [Cit. 23. 10. 2012]
- [19.] *Značení GDA na obalech potravin: navigace ve světě živin a kalorií.* 1. vyd. Editor Libor Dupal. Praha: Sdružení českých spotřebitelů pro Českou technologickou platformu pro potraviny, 2011, 8 s. ISBN 978-80-904633-3-2
- [20.] *SZPI: Prováděcí pokyny k Nařízení č. 1924/2006 o výživových a zdravotních tvrzeních při označování potravin. Závěry stálého výboru pro potravinový řetězec a zdraví zvířat* [online]. 2007 [Cit. 11. 2. 2012]. Dostupné z: <http://www.szpi.gov.cz/docDetail.aspx?docid=1030657&docType=ART&nid=11431&chnum=4>
- [21.] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1924/2006, o výživových a zdravotních tvrzeních při označování potravin a doplňků stravy. *Úřední věstník Evropské unie*, 2007.

- [22.] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1169/2011, o poskytování informací o potravinách spotřebitelům, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1924/2006 a (ES) č. 1925/2006 a o zrušení směrnice Komise 87/250/EHS, směrnice Rady 90/496/EHS, směrnice Komise 1999/10/ES, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/13/ES, směrnic Komise 2002/67/ES a 2008/5/ES a nařízení Komise (ES) č. 608/2004. *Úřední věstník Evropské unie*, 2011.
- [23.] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 432/2012, seznam schválených zdravotních tvrzení při označování potravin jiných než tvrzení o snížení rizika onemocnění a o vývoji a zdraví dětí. *Úřední věstník Evropské unie*, 2012.
- [24.] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin. *Úřední věstník Evropské unie*, 2002.
- [25.] Zákon č. 110/1997 Sb. o potravinách a tabákových výrobcích, ve znění pozdějších předpisů. *Sbírka zákonů*, 1997.
- [26.] Zákon č. 634/1992 Sb. o ochraně spotřebitele. *Sbírka zákonů*. 1992.
- [27.] Nařízení Komise (EU) č. 116/2010, kterým se mění Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1924/2011, pokud jde o seznam výživových tvrzení. *Úřední věstník Evropské unie*, 2010.
- [28.] První žaloba proti neschváleným zdravotním tvrzením cílí na beta karoten. Apatykář@. [online].[Cit. 14. 2. 2013]. Poslední aktualizace 21. 2. 2013. Dostupné z: <http://lekarenstvi.apatykar.info/lekarenstvi-u-nas/clanek-2353/>
- [29.] Nařízení Komise (EU) č. 1047/2012, kterým se mění nařízení (ES) č. 1924/2006, pokud jde o seznam výživových tvrzení. *Úřední věstník Evropské unie*. 2012.
- [30.] Nařízení Komise (EU) č. 440/2011, o schválení a zamítnutí určitých zdravotních tvrzení při označování potravin týkajících se vývoje a zdraví dětí. *Úřední věstník Evropské unie*, 2011.
- [31.] Prováděcí rozhodnutí komise 2013/63/EU, kterým se přijímají pokyny pro provádění zvláštních podmínek pro zdravotní tvrzení stanovených v článku 10

nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1924/2006. *Úřední věstník Evropské unie*, 2013.

Internetové zdroje

www.eagri.cz [cit. 29. 3. 2013]

www.foodnet.cz [cit. 29. 3. 2013]

www.extrudo.com [cit. 29. 3. 2013]

www.aspczech.cz [cit. 29. 3. 2013]

Seznam tabulek, obrázků a grafů

Tabulky

Tabulka 1: Jak respondenti rozumí tvrzením	39
Tabulka 2: Nutnost zpřísnění podmínek uvádění tvrzení na potravinách	43
Tabulka 3: Použití výživových a zdravotních tvrzení u jednotlivých skupin výrobků	53

Obrázky

Obrázek 1: Přechodné období Nařízení (ES) č. 1169/2011	12
Obrázek 2: Náhled na stránky Ministerstva zemědělství ČR	30
Obrázek 3: Náhled na stránky Potravinářské komory ČR	31
Obrázek 4: Doplněk stravy Lepicol plus	48
Obrázek 5: Křehký plátek 7 - zrnny	54
Obrázek 6: Římské lívanečky	55

Grafy

Graf 1: Souhrn respondentů	35
Graf 2: Vzdělání respondentů	35
Graf 3: Nejčastěji vyhledávané informace na obalech	36
Graf 4: Zájem o informace uvedené na obalech	37
Graf 5: Důvod, proč respondenti nechtou některé údaje	37
Graf 6: Informace obsažené na obale	38
Graf 7: Pojmy "výživové tvrzení" a "zdravotní tvrzení"	39
Graf 8: Jak respondenti rozumí tvrzením	40
Graf 9: Rozlišení zdravotních a výživových tvrzení	41
Graf 10: Tvrzení, která lze uvést na obale	41
Graf 11: Informovanost respondentů o sérii nařízení související s označováním tvrzení	42
Graf 12: Nutnost zpřísnění podmínek uvádění tvrzení na potravinách	43
Graf 13: Odhad možného použití tvrzení na obalech	45

Seznam příloh

Příloha č. 1- *Další nařízení EU týkající se označování potravin v souvislosti se zdravotním tvrzením*

Příloha č. 2- *Dotazník*

Příloha č. 3- *Průvodní dopis*

Další nařízení EU týkající se označování potravin v souvislosti se zdravotním tvrzením:

- ❖ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1025/2009 o zamítnutí a schválení určitých zdravotních tvrzení při označování potravin jiných než tvrzení o snížení rizika onemocnění a o vývoji
- ❖ Nařízení Evropské komise (EU) č. 1170/2011 o neschválení určitých zdravotních tvrzení při označování potravin, jež se týkají snížení rizika onemocnění
- ❖ Nařízení Evropské komise (EU) č. 1160/2011 o neschválení určitých zdravotních tvrzení při označování potravin, jež se týkají snížení rizika onemocnění
- ❖ Nařízení Evropské komise (EU) č. 665/2011 o neschválení určitých zdravotních tvrzení při označování potravin, jež se týkají snížení rizika onemocnění
- ❖ Prováděcí rozhodnutí Komise (2013/63/EU), kterým se přijímají pokyny pro provádění zvláštních podmínek pro zdravotní tvrzení stanovených v článku 10 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1924/2006.

Příloha 2

Dobrý den, jmenuji se Gabriela Sobišková a jsem studentkou Ekonomické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Dovoluji si Vás tímto požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který bude podkladem pro moji bakalářskou práci na téma "**Potraviny z pohledu výživových a zdravotních tvrzení**".

Děkuji za čas věnovaný vyplnění tohoto dotazníku.

DOTAZNÍK

Správnou odpověď označte křížkem.

1. Jaké informace na obalech potravin nejčastěji vyhledáváte?

- název
- složení
- nutriční hodnoty
- způsob skladování
- výživová tvrzení
- zdravotní tvrzení
- datum trvanlivosti
- jiné

2. Čtete všechny uvedené údaje na obalech při koupi potravin?

- ano
- ne

Upřesněte, prosím, které údaje nečtete:

.....

a důvod:

- nerozumím uvedeným údajům
- nezajímají mě
- údaje jsou špatně čitelné z důvodu malé velikosti písma
- nevěřím jim
- jiný

3. Myslíte si, že obaly potravin obsahují všechny potřebné informace?

- ano
- ne

Pokud ne, jaké údaje vám na obalech chybí?

.....

4. Slyšel/a jste o pojmech „výživové tvrzení“ a „zdravotní tvrzení“?

(Pokud zvolíte odpověď „ne“, přejděte na otázku 6)

- ano
- ne

5. Do jaké míry těmto pojmům rozumíte?

(Ohodnoťte své znalosti pomocí školní hodnotící stupnice 1 - 5)

☐	☐	☐	☐	☐
1	2	3	4	5

6. Dokážete rozlišit výživové a zdravotní tvrzení u níže uvedených příkladů?

a) Tvrzení „s vysokým obsahem vlákniny“ byste označil/a jako

- výživové tvrzení
- zdravotní tvrzení
- nevím

b) Tvrzení „fosfor je potřebný pro zdravý růst a vývoj kostí u dětí“ byste označil/a jako

- výživové tvrzení
- zdravotní tvrzení
- nevím

c) Tvrzení „*zdroj omega-3 mastných kyselin*“ byste označil/a jako

- výživové tvrzení
- zdravotní tvrzení
- nevím

d) Tvrzení „*pomáhá udržovat srdce zdravé*“ byste označil/a jako

- výživové tvrzení
- zdravotní tvrzení
- nevím

e) Tvrzení „*bez přidaného cukru*“ byste označil/a jako

- výživové tvrzení
- zdravotní tvrzení
- nevím

7. Na potraviny mohou být umístěna, dle vašeho názoru:

- jakákoli tvrzení
- tvrzení schválená příslušným národním dozorovým orgánem
- tvrzení, která jsou součástí seznamu schválených tvrzení EU

8. V roce 2012 vstoupila v platnost série nařízení řešící používání výživových a zdravotních tvrzení, slyšel/a jste o nich?

- ano
- ne (*přejděte na identifikační údaje*)

9. Bylo, dle vašeho názoru, nutné zpřísnění podmínek pro uvádění výživových a zdravotních tvrzení na potravinách?

-
- určitě ano 1 2 3 4 5 určitě ne

10. Odhadnete, která z následujících tvrzení budou na základě nové právní úpravy povolena?

a) *“Tento produkt má zvýšený obsah vápníku a narostou vám po něm vlasy“.*

- ano
- ano, pokud je přinejmenším zdrojem vápníku
- ne
- nevím

b) *„Vápník je potřebný pro udržení normálního stavu zubů“*

- ano
- ano, pokud je přinejmenším zdrojem vápníku
- ne
- nevím

c) *„Lactobacily udržují zdravý zažívací systém“*

- ano
- ano, pokud obsahují přinejmenším zdrojem lactobacilů
- ne
- nevím

d) *„Hořčík přispívá k udržení normálního stavu zubů“*

- ano
- ano, pokud je přinejmenším zdrojem hořčíku
- ne
- nevím

e) *„Beta-glukany přispívají k udržení normální hladiny cholesterolu v krvi“*

- ano
- ano, pouze u potravin, které obsahují nejméně 1g beta-glukanů z ova, ovesných otrub, ječmene, ječných otrub
- ne
- nevím

Prosím o doplnění identifikačních údajů.

Pohlaví respondenta

- žena
- muž

Věk respondenta

- do 20 let
- 21 – 40 let
- 41 – 50 let
- nad 51 let

Vzdělání respondenta

- základní
- středoškolské bez maturity
- středoškolské s maturitou
- vyšší odborné
- vysokoškolské

Příloha 3

V Týně nad Vltavou dne 7. 2. 2013

Dobrý den,

jmenuji se Gabriela Sobíšková a jsem studentkou třetího ročníku oboru Obchodní podnikání Ekonomické fakulty na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích. V rámci své bakalářské práce na téma „Potraviny z pohledu výživových a zdravotních tvrzení“ provádím šetření, jakým způsobem je prováděna aplikace zdravotních a výživových tvrzení na sortimentu vybraných firem.

Ráda bych Vás tímto poprosila o spolupráci a odpověď na krátké otázky související s uvedenou problematikou označování tvrzeními.

1. *Používáte na svých výrobcích zdravotní a výživová tvrzení?*
2. *Jakým způsobem provádíte výběr výživových a zdravotních tvrzení?*
3. *Co očekáváte od použití výživových a zdravotních tvrzení? Museli jste provést nějaké úpravy na obalech?*
4. *Jak vnímáte nové požadavky na označování výživovými a zdravotními tvrzeními?*

Veškeré Vámi uvedené informace budou sloužit výhradně pro zpracování mé bakalářské práce. V případě zájmu Vám mohu poskytnout výsledky této práce.

Předem děkuji za spolupráci a Váš čas.

S pozdravem a přáním pěkného dne

Gabriela Sobíšková
Hlinecká 722
375 01 Týn nad Vltavou
Mobil: 724 658 661
E-mail: g.sobiskova@centrum.cz